

Թուրքիան Ամենէն Շատ Նեղացած Է Գերմանիայէն Եւ Վատիկանէն

Հայոց Յեղաապականութեան հարցով իրենց դիրքորոշումներուն համար Թուրքիան ամէնէն շատ նեղացած է վատիկանէն եւ Գերմանիայէն: Թրքական «Hurriyet Daily News» թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածի մը մէջ նման կարծիք յայտնած է թուրք վերլուծաբան Բարչին Եփնանչ:

«Գրեթէ մէկ ամիս անցած է Ապրիլի 24-էն, երբ նշուեցաւ 1915 թուականի հայերու ողբերգութեան 100-րդ տարելիցը: Թուրքիոյ մէջ արդէն ոչ ոք չի չի խօսիր այդ մասին: Բնական է, որ այդ հարցը այլեւս աշխարհի օրակարգին վայելէ: Սակայն վստահ եմ, որ եւ Երեւանի, եւ Անկարայի մէջ ընդհանուր գնահատականներ կու տան այդ կարեւոր շրջադարձային կէտին», - կը գրէ թերթը:

Վերլուծաբանի համաձայն, Թուրքիան նախկինի պէս յատկապէս նեղացած է միջազգային երկու խողացողներէ: «Անոնք մէկը վատիկանն է, միւսը՝ Գերմանիան: Այն, որ Պապը հայկական ողբերգութիւնը «20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւն» կոչեց, ցնցեց Թուրքիային, քանի որ Սուրբ Աթոռի դիւանագիտական ներկայացուցիչները մինչեւ վերջին պահը կը հաւատային, որ Ֆրանցիսկոս Պապը կը խուսափէր թործածել «ցեղասպանութիւն» բառը: Իրականութեան մէջ վատի-

կանի մօտ Թուրքիոյ դեսպանը նոյնիսկ կը ծրագրէր մասնակցիլ ողբերգութեան 100-րդ տարելիցի առթիւ պատարագին՝ ակնկալելով, որ Ֆրանցիսկոս Պապը կը խօսի «ընդհանուր տառապանքներու» մասին: Դիւանագիտական սխալմունքը կանխուեցաւ, երբ վերջին պահուն թրքական դեսպանը, իմանալով Պապի մտադրութեան մասին, որոշեց չերթալ Պատարագին: Դեսպանը, որուն Անգարան ետ կանչեց՝ խորհրդակցութիւններու համար, առնուազն մինչեւ ամբողջ վերջը պիտի չվերադառնայ վատիկան», - գրած է յօդուածի հեղինակը:

Ան կ'աւելցնէ. «Անգարան կը կարծէ, որ Ֆրանցիսկոս Պապի յայտարարութիւնը հսկայական արդիւնք ունեցաւ ամբողջ աշխարհի վրայ: Պապի յայտարարութեան յաջորդեցին Լիւքսեմպուրկի եւ Աւստրիոյ խորհրդարաններու որոշումները, որոնք Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն Օսմանեան կայսրութենէն ներս հայերու սպանութիւնները որպէս ցեղասպանութիւն ճանչցան»:

Վերլուծաբանի կարծիքով, Գերմանիոյ դիրքորոշումը թէեւ սպասելի չէր, սակայն մեծ անակնկալ չդարձաւ: «Անգարան կը կարծէ, որ Գերմանիան ակտիւ քուլի-

Շարք էջ 4

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու Իրաւունքներու Յանձնակատարը Դարձեալ քննադատած է Քայաստանի Իշխանութիւններուն

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու Իրաւունքներու Յանձնակատար Նիլս Մուժնիեկս Արեւելեան Գործընկերութեան որոշ երկիրներուն մէջ մարդու իրաւունքներու ակնյայտ վատթարացում արձանագրած է:

Երկու ամիս առաջ հրատարակուած զեկոյցին մէջ եւրոպացի յանձնակատարը քննադատած էր Հայաստանի իշխանութիւններուն՝ մասնաւորապէս, մտահոգութիւն յայտնելով, որ արդարադատութիւնը կը գործադրուի ընտրողաբար: Մէկ կողմէ, իշխանութիւններու հետ կապ ունեցող անձերու նկատմամբ կը դրսեւորուի մեղմ վերաբերմունք, միւս կողմէ՝ իշխանութիւններուն ընդդիմացողները կ'արժանանան խիստ վերաբերմունքի եւ պատիժների»:

Մայիս 21-ին, Ռիդայի մէջ Մուժնիեկս անգամ մը եւս քննադատած է Հայաստանի իշխանութիւններուն՝ «Ա1+» անկախ հեռատեսիլի ընկերութեան աւելի քան տասը տարի եթեր չտրամադրելու պատճառաւ:

«Ազատութիւն» ռատիոկայանի հայկական ծառայութեան ղեկավար Հրայր Թամրազեանին տուած հարցազրոյցի ընթացքին, Մուժնիեկս մտահոգութիւն յայտնած է, թէ թուային հեռարձակման անցնելէ յետոյ, հայաստանեան լրատուամիջոցներուն վրայ կրնայ նուազիւ բազմակարծութիւնը կամ վերաարտօնագրման հարցով կամայական մօտեցումներ ըլլան:

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու Իրաւունքներու Յանձնակատար Նիլս Մուժնիեկս

«Մտահոգութիւնս այն է, որ թուայնացումը չվատթարացնէ իրավիճակը լրատուական դաշտէն ներս», - ըսած է Նիլս Մուժնիեկս:

Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու Իրաւունքներու Յանձնակատարը, ակնյայտ վատթարացում արձանագրած է նաեւ Ատրպէյճանի մէջ, ուր իշխանութիւններու քննադատներուն դէմ սկսած լայնածաւալ ճնշումները կը շարունակուին մինչեւ օրս - «Ես բաւական յաճախ այս մասին խօսած եմ, նաեւ միջամտած եմ Ատրպէյճանի դէմ Մարդու Իրաւունքների Եւրոպական Դատարան ներկայացուած 5 գործերով», - ըսած է Եւրոպայի Խորհուրդի Մարդու Իրաւունքներու Յանձնակատար Նիլս Մուժնիեկս:

«Յալէպը Կը Յայաթափուի», Կ'ըսէ Վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեան

«Կը փորձենք ամէն կերպ պահպանել Սուրիոյ հայ համայնքը», - «168 Ժամ» թերթին հետ իր ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին ըսած է Հալէպի Հայ Աւետարանական համայնքի համայնքապետ, վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեան՝ ներկայացնելով Սուրիոյ հայ համայնքէն ներս ստեղծուած իրավիճակը:

Պատուելի յայտնած է թէ, Հալէպի մէջ վերջին մէկ ամսուայ ընթացքին արձանագրուած լարուածութիւնը մեծ վնասներ պատճառած է ոչ միայն հայ, այլեւ Սուրիոյ քրիստոնէական այլ համայնքներուն:

Վերապատուելի Սելիմեանի համաձայն՝ հայ համայնքի ղեկավարները կը փորձեն որքան կարելի է պահպանել համայնքը, սակայն Հալէպը կը հայաթափուի:

«Մենք չենք կրնար ստիպել մնալ Սուրիոյ մէջ, անոնց որոնք կը փախան հեռանալ: Նման մարդիկ կը հեռանան: Կան շատերը, որոնք չեն պատրաստիր հեռանալ: Պարզապէս կը փորձենք մարդոց լարուած շրջաններէն տեղափոխել աւելի ապահով շրջաններ: Իրականութեան մէջ շատ կարեւոր է այսօր Սուրիոյ քրիս-

Վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեան

տոնէաբնակ բնակչութեան ներկայութիւնը, քանի որ այդ նոյնիսկ քաղաքական հարցեր կը լուծէ եւ այդ պարագան նկատի կ'առնուի սուրիական պատերազմի շուրջ միջազգային բանակցութիւններուն ժամանակ», - ըսած է պատուելին:

Վերապատուելի Յարութիւն Սելիմեան ցաւով յայտնած է, որ սուրիական պատերազմի մի քանի տարիներու ընթացքին բաւական մարդաշատ եղող սուրիական հայ համայնքէն միայն մէկ երրորդ մնացած է:

ԱՄՆ-Յայաստանի Սեչ Տնտեսական Անկում Եւ Սղաճ Կը Սպասուի

Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի (ԱՄՀ) մասնագէտներու հրատարակած զեկոյցին համաձայն, յառաջիկայ մէկուկէս տարիներու ընթացքին տնտեսական անկումը Հարավային Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ կը շարունակուին:

Ըստ ԱՄՀ-ի, տնտեսական անբարենպաստ միջավայրի գլխաւոր պատճառները, երկու են՝ միջազգային շուկայի վրայ նկատուող նաւթի գինի անկումը եւ Ռուսաստանի մէջ տիրող տնտեսական տագնապը:

Զեկոյցին պարզ կը դառնայ, որ Հարավային Կովկասի եւ Կեդրոնական Ասիայի՝ տնտեսական լուրջ խնդիրներ ունեցող ութ երկիրներու շարքին մէջ նոյնիսկ, Հայաստանը առանձնապատուկ տեղ կը գրաւէ եւ միակ երկիրն է, ուր 2015-ին համախառն ներքին արդիւնքի մէջ (ՀՆԱ) անկում պիտի արձանագրուի՝ շուրջ մէկ տոկոսով: «2016-ին եւս իրական ՀՆԱ-ի ծաւալներու աճ Հայաստանի մէջ պիտի չըլլայ: Կը կանխատեսուի զրոյցական ցուցանիշ», - կը պնդեն

զեկոյցի հեղինակները:

Հայաստանի դրացի երկիրներուն մէջ վիճակի քիչ մը աւելի բարենպաստ է: Վրաստանի մէջ օրինակ, ըստ Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի մասնագէտներուն, իրական ՀՆԱ-ի աճը այս տարի կը կազմէ 2, իսկ յաջորդ տարի՝ աւելի քան 3 տոկոս: Ատրպէյճանի մէջ ցուցանիշները աւելի համեստ են, քան վրաստանի պարագային, բայց աւելի բարձր, քան Հայաստանինը: ԱՄՀ-ի տուեալներով՝ այս տարի Ատրպէյճանի մէջ ՀՆԱ-ի աճը 0,6 տոկոս պիտի կազմէ, 2016-ին՝ 2,5 տոկոս:

Հայաստանի մէջ գնաճը յառաջիկային եւս բաւական բարձր պիտի ըլլայ: Զեկոյցի հեղինակները կը կարծեն որ, սպառողական գիներու աճը 2015 թուականին կը կազմէ 6,4 տոկոս՝ 2014-ի 3 տոկոսի դիմաց: 2016-ին, ըստ Հիմնադրամի փորձագէտներուն, գնաճը փոքրինչ կը նուազի՝ կազմելով շուրջ 4 տոկոս:

Շարք էջ 4

ՐԱՅԱՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Սերժ Սարգսեանը ունի՞ց է պահանջում վարկանիշի բարձրացում

ԴԱՎԻԹ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նախագահ Սերժ Սարգսեանը մասնակցել է Հայաստանի ոստիկանության 97-րդ տարեգարծին նուիրուած հանդիսաւոր նիստին, որի ընթացքում մի շարք ծառայողների պարգեւներ եւ բարձրագոյն կոչումներ է շնորհել, ինչպէս նաեւ հանդէս եկել շնորհաւորանքի ելոյթով:

Սերժ Սարգսեանն իր խօսքում շնորհակալութիւն է յայտնել ոստիկաններին՝ առանձնապատուկ, բարձր ու դժուարին աշխատանքի համար: Նախագահը առանձնակի շնորհակալութիւն է յայտնել ոստիկանութեանը՝ Ապրիլի 24-ի միջոցառումներին պատուախնդիր աշխատանքի համար. «Բոլորիդ առանձնապատուկ շնորհակալութիւն եմ յայտնում Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի մեծամասշտաբ միջոցառումների նախապատրաստման եւ անցկացման փուլերում ձեր կատարած հսկայական եւ շատ կարեւոր աշխատանքի համար, տեսանելի, բայց շատ չաճախ նաեւ ոչ տեսանելի աշխատանքի համար: Կեցցէ՛ք բոլորդ: Շատ շնորհակալ եմ», - ասել է Սերժ Սարգսեանը:

Միաժամանակ նախագահը կարեւորել է ոստիկանութեան դերը

ու վարկանիշի բարձրացումը՝ նկատելով, որ բարեփոխումները ցանկալի արդիւնք դեռեւս չեն տուել:

«Միաժամանակ պէտք է խոստովանել, որ մեր հասարակութեան մէջ, ինչպէս բազմաթիւ այլ երկրներում, ոստիկանների գործողութիւնների հանդէպ վերաբերմունքը միանշանակ չէ: Երբեմն մենք վկան ենք դառնում ոստիկանութեան նկատմամբ ոչ պատշաճ վերաբերմունքի դրսեւորումների: Սա բխում է ձեր առաքելութեան իւրապատկութիւնից, որին պէտք է հակադէք ձեր ստանաւորութիւնը, համբերութիւնը եւ մասնագիտական բարձր որակները: Ձեր ծառայութիւնը բարձր է նաեւ մէկ այլ պատճառով: Ոստիկանական համակարգը մշտապէս գտնուում է բարեփոխումների գործընթացի մէջ, որն իր հերթին նոր խնդիրներ է հարուցում եւ, անշուշտ, նոր լուծումների անհրաժեշտութիւն կայ», - ասել է Սերժ Սարգսեանը:

Նախագահը թերեւս ճիշտ է՝ մեր ոստիկաններն իսկապէս շատ լաւ աշխատեցին ապրիլեան շրջանի միջոցառումների ժամանակ, նրանց յաջողուեց մասշտաբային հզօր միջոցառմանը անխափան ընթացք ու հասարակական կարգի պահպանութիւն ապահովել: Սովորաբար աշխարհի շատ երկրներում

ընդ նման մեծաքանակ մասնակիցներով միջոցառումներն ուղեկցում են անկարգութիւններով ու խուլիգանական տարբեր արարքներով, էլ չենք խօսում տեղորոշողական ակտերի մասին, որոնք այսօր աշխարհում լուրջ սպառնալիք են, իսկ մեր հարեւան պետութիւններից առնուազն երկուսը յատկապէս Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի օրերին նման քայլի գնալու ցանկութիւն կարող էին ունենալ: Իսկապէս կատարուած աշխատանքը գնահատելի էր՝ կեցցէ՛ն մեր ոստիկանները:

Բայց ոստիկանութիւնը անշուշտ ունի բարեփոխումների եւ վարկանիշի բարձրացման շատ լուրջ ու հրատապ անհրաժեշտութիւն, եւ դա Սերժ Սարգսեանից լաւ թերեւս ոչ ոք չի կարող հասկանալ: Հայաստանի ոստիկանութիւնը ժառանգել ու պահպանում է սովետական նոմենկլատուրայի բիւրոկրատիան, որ անկախութեան տարիներին լուրջ ծաղկում է ապրել: Այդ բիւրոկրատիայի ամենավառ դրսեւորումը առանձին բարձրաստիճան ոստիկանների կուտակած հարստութիւնն է, որը դիզուել է տարբեր քաղաքացիների խեղուած ու խորտակուած ճակատագրերի, կաշառ-

քի ու մեր խորտակուած արդարադատութեան հաշուին: Բայց այդպիսիք, խոշոր հաշուով, համակարգում գտնուող մարդկանց լաւագոյն դէպքում 10 տոկոսն են կազմում: Բուն ոստիկանական համակարգը պրոֆեսիոնալ համակարգ է, որտեղ աշխատող միջին վիճակագրական ոստիկանը աղքատ ու ստորացուած մարդ է:

Պետութիւնը, աւելի ճիշտ՝ այդ պետութեան առանձին ներկայացուցիչները չեն ինչ աշխատավարձի դիմաց այդ ոստիկանից պահանջեցին Մարտի 1-ին դուրս գալ սեփական քաղաքացիների դէմ, նոյն հրահանգով ոստիկանները հետեւողականօրէն ճնշումներ են բանեցրել բոլոր տեսակի քաղաքական ընտրութիւնների ու դրանց յաջողութեամբ ցոյցերի ժամանակ: Ամէն անգամ, երբ երկրի գերագոյն իշխանութիւնը վտանգ է զգացել սեփական աթոռների նկատմամբ, ոստիկաններին տարել է տոտալ վարկաբեկման: Այդ նոյն ոստիկանները ստիպուած են չնկատելու իշխանական վերին էջերում գտնուող անձանց որդիների լկտիութիւնները, ցինիզմն ու անգամ սպանութիւնները:

Այսքանից յետոյ Սերժ Սարգսեանը ունի՞ց է պահանջում ոստիկանութեան վարկանիշի բարձրացում՝ ինքն իրենից: Չէ՞ որ ամէն ինչ կատարում է իր աչքի առաջ, ու ոստիկանութիւնն ուղղակիօրէն միշտ սպասարկել է իր եւ իր նախորդների շահերը: Սերժ Սարգսեանը շատ լաւ գիտի, որ ինքն այս պահին միակ մարդն է, ով ցանկութեան դէպքում կարող է հաշուած օրերի ընթացքում ոստիկանութեան վարկանիշը կտրուկ բարձրացնել, ճիշտ նոյն կերպ կարող է նաեւ այդ նոյն վարկանիշը դարձնել զրո: **«ՀԱՅԵԼԻ»**

Միայն կոչերով խնդիրները չեն լուծուի

Սփիւռքահայութեան «հատի համեցէք» կանչողների ցուցակը համալրուել է: Գիւղնախարար Սերգօ կարապետեանն «արտասահմանի մեր հայրենակիցներին» կոչ է արել գալ եւ ներդրումներ անել գիւղատնտեսութեան ոլորտում: «Մենք չենք ասում՝ եկէք օգնէք մեզ, մենք ասում ենք՝ եկէք, ձեր բիզնեսը կազմակերպէք», ասել է նա: Գաղափարն, իհարկէ, լաւն է: Բայց անմիջապէս էլ հարց է առաջանում՝ «իսկ դուք ինչո՞ւ գիւղատնտեսութեան ոլորտում ներդրումներ չէք անում»: Խօսքն, իհարկէ, գիւղնախարարի մասին չէ. նա «կակուզ» լաւ էլ ներդրումներ է անում այդ ոլորտում: Խօսքն ընդհանրապէս ՀՀ լեզու է եւ ոչ լեզու մուլտիմիլիոնատերերի մասին է: Ինչո՞ւ են նրանք գերադասում իրենց միլիոններն արտասահմանում ներդնել:

Այս հարցին նոյն օրը նոյն հարթակից պատասխանել է սփիւռքահայ գործարար Վահագն Յովնանեանը՝ «ժողովուրդը մտահոգութիւն ունի ապագայ պատերազմի համար, պէտք է նրանց վստահութիւն տանք»: Յովնանեանն, իհարկէ, նաեւ խարդախութիւնների ու մեծ խնդիրների մասին է խօսել, բայց սա դեռ մի կողմ թողնենք: Ո՞րն է բուն պրոբլեմը:

Բանն այն է, որ գիւղատնտեսութիւնը ներդրուած գումարները վերադարձնելու ժամկէտների առումով ամենապրոբլեմայինն է՝ այդ ոլորտում ներդրուած գումարները կարելի է «հանել» առնուազն 10-15 տարի յետոյ միայն: Իսկ ահա մայիսի մօտ կարմիր գծեր քաշելով կամ խաչմերուկներում տե-

սախցիկներ տեղադրելով կարելի է ներդրուած գումարները մի երկու շաբաթում վերադարձնել: Հայաստանի բարձրաստիճան պաշտօնեաներն ու օլիգարխներն, ահա, վաղուց մէջ-մէջ են արել բոլոր այն ոլորտները, որտեղ կարելի է շատ արագ ետ բերել գումարը, եւ մնացել են միայն այն ոլորտները, որոնց նկատմամբ կիրառելի է «ՀՀ, մի սատկի՛ գարուն կը գայ» արտայայտութիւնը: Համաձայնութեք՝ եթէ պիտի մի քանի միլիոն տոլար ներդնես Հայաստանում եւ արդիւնք ակնկալես միայն 10-15 տարի յետոյ, «ապագայ պատերազմի համար մտահոգութիւնը» շատ կարեւոր գործօն է, իսկ եթէ պիտի մայիսի կողքին մի երկու կարմիր գիծ քաշես ու յաջորդ Չորեքշաբթի «ներդրումները» ետ բերես՝ պատերազմի համար մտահոգութեան կարիք չկայ:

Ինչ վերաբերում է կոնկրետ գիւղատնտեսութեանը, ապա այստեղ շատ ուրիշ պրոբլեմներ էլ կան: Նախ՝ գիւղատնտեսութեան համար աշխատող ձեռքեր են պէտք, իսկ Հայաստանի գիւղերը դատարկում են: Ո՞վ պիտի աշխատի, եթէ մարդիկ չկան: Երկրորդ՝ Հայաստանում սպառողների համար գազը տարածաշրջանում ամենաթանկն է (մեր ջերմ ողջոյնները ջերմոցատէրերին), էլեկտրական էներգիան ամենաթանկն է, դիզուառուելիքն ամենաթանկն է: Աւելին՝ սակագները բացարձակապէս անկանխատեսելի են, եւ ոչ մի երաշխիք չկայ, որ այդ օտարերկրեայ ընկերութիւնների սեփականատէրերը մի օր չեն արթնանայ վատ տրամադրութեամբ ու չեն

որոշի սակագները բարձրացնել, ասենք, 30 կամ 60 տոկոսով (նայած տրամադրութեան): Նման պայմաններում որեւէ մէկը երկարածամկէտ ներդրումներ չի անի: Իշխանութիւնների «երաշխիքներն» էլ այլեւս որեւէ մէկը լուրջ չի ընդունում: Յիշո՞ւմ էք, թէ ինչպէս Սերժ Սարգսեանը հրապարակաւ յայտարարեց, թէ գազի թանկացման մասին խօսակցութիւնները յերկրանքներ են, եւ ուղիղ երկու ամիս յետոյ գազը կտրուկ թանկացաւ: Երրորդ՝ արտասահման շուկաներ չկան: Թուրքիայի ու Ատրպէյճանի սահմանները փակ են, դէպի Իրան գիւղմթերքներ արտահանելը, մեղմ ասած, շատ փայլուն զաղափար չէ, Ռուսաստան էլ ինչոր բան կարելի է արտահանել, եթէ յաջողութիւն վրացիների հետ լեզու գտնել, եթէ Լարսի ճանապարհը բաց լինի, եթէ ռուբլու փոխարժէքը նորմալ լինի եւ այլն: Մի խօսքով՝ ուիսկերը շատ են:

Պարզ ասած՝ իշխանութիւնները սփիւռքահայերին գիւղատնտեսութեան ոլորտում ներդրումներ անելու յորդորից առաջ պիտի փորձեն այս պրոբլեմները լուծել: Բայց նրանք հակառակն են անում՝ նպաստում են արտագաղթին (որպէսզի երկրում չմնան ու յեղափոխութիւն չանեն), աչքի լոյսի պէս պահպանում են էներգաակիրների ներկրման ոլորտի մենաշնորհները, թոյլ են տալիս օրումէջ թանկացնել գազն ու էլեկտրատէրերին եւ այլն: Դրա համար էլ սփիւռքահայերին են կոչ անում ներդրումներ իրականացնել: Այդ պրոբլեմները լուծուած լինէին՝ իրենք կ'անէին, ինչո՞ւ էին «մոռնաթի տակ ընկնում»:

Այնպէս որ, պրոբլեմները շատ աւելի լուրջ են քան միայն կոչերով չեն լուծուի՝ որքան էլ դրանք տեղին ու տրամաբանական լինեն: **«ՉՈՐՐՈՐԴ ԻՇՉԱՆՈՒԹԻՒՆ»**

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի

ԽՄԲԱԳԻՐ՝
ՏՕԹԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱՉԱՆԵԱՆ

ԳՐԱՎՈՐԱԿԱՆ
ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

MASSIS Weekly

Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com

(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August

ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, \$100.00 (First Class)
Canada \$125.00 (Air Mail)
Overseas \$250.00 (Air Mail).
All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.

Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.
Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY

Ջրատարակելով հայաստանեան մամուլին մեջ լոյս տեսնող տարբեր յօդուածներ «ՄԱՍԻՍ» ամսալսմանօրէն չի բաժներ հոն արտայայտուող բոլոր միտքերը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վարչապետի՝ Քաղաքապետի Թեկնածու Որդին Թաքցրել է Եկամուտները

Վարչապետ Յուրիկ Աբրահամյանը եւ մեծահարուստ որդի՝ Արտաշատի Բաղաբաբայանի թեկնածու Արգամ Աբրահամյանը

Վարչապետ Յուրիկ Աբրահամյանի որդին՝ Արտաշատի քաղաքապետի թեկնածու Արգամ Աբրահամյանը, ընտրական յանձնաժողով ներկայացրած եկամուտների յայտարարագրի համաձայն, այսօրուայ դրությամբ 44 միլիոն դրամ եւ 75 հազար դոլար ունի: Ըստ Ներկայացուած փաստաթղթերի, 29-ամեայ Աբրահամյանը կրտսերը «Իմպերիում գրուպ» ընկերութիւնից որպէս տնօրէն ամսական 120 հազար դրամ աշխատավարձ է ստանում, «Արգ-Լեզազ» եւ «Մայ-Արգ» ընկերութիւններից էլ ամսական մօտ 8,5 միլիոն դրամ շահաբաժին ունի:

Քաղաքապետի պաշտօնին յաւակնող Աբրահամյանը, ըստ յայտարարագրի, Արտաշատում սեփականութիւն չունի, Երեւանում յայտարարագրել է մէկ բնակարան, եւս մէկ 1 շէնք-շինութիւն, 1 հեկտարի չհասնող 2 հողակտոր: Կէս հեկտար հողամաս էլ հայրական գիւղում՝ Միջհանում ունի: Յայտարարագրել է նաեւ «Մերսեդես» մակնիշի մէկ ավտոմեքենայ:

Մինչդեռ հետաքննող լրագրող էրիկ Բաղդասարեանը պնդում է, որ կրտսեր Աբրահամյանը ինսամբով թաքցրել է իրեն պատկանող

18 ընկերութիւններն ու դրանցից ստացուող իրական եկամուտները: Հետաքննող լրագրողների ընկերակցութիւնը բազմաթիւ յօդուածներ է հրատարակել Յուրիկ Աբրահամյանի եւ նրա մերձակորներին՝ այդ թւում Արգամ Աբրահամյանի կարողութիւններին մասին: «Հետք»-ը պնդում է, Արգամ Աբրահամյանը նշուած 18 ընկերութիւններից 7-ի 100 տոկոս բաժնետէն է, 5-ից կիսով չափ բաժնետէն ունի: Էրիկ Բաղդասարեանը համոզուած է, սա դեռ ամբողջը չէ:

Արտաշատում սկսում է քարոզարշաւը: Թեկնածու Արգամ Աբրահամյանը չհամաձայնեց հարցազրոյցի: Նրա օգնականն ասաց, որ թեկնածուն շատ զբաղուած է՝ քարոզարշաւի է պատրաստում: Արտաշատցիները, թէեւ զգուշաւոր, բայց նշում էին, որ առանց քարոզարշաւի էլ ընտրութիւններն էլքը վճռուած է: Իսկ վարչապետի որդու ունեցուածքի մասին նախընտրում էին լռել:

«Այդ հարցերի մասին խօսելը համ դժուար է, համ էլ դաժան է: Խօսեմ՝ կը դառնաս 37 թուի զոհերից», - նշեց Արտաշատի մէկ ուրիշ բնակիչ:

2. Փոստանջեան.

«Սուրիկ Խաչատրեանը Անպատժելիութեան Ու Վախի Սթնդորտի Խորհրդանիշ»

«Ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւոր Զարուհ Փոստանջեանը ԱԺ յայտարարութիւնների ժամին կրկին անդրադարձաւ Սիւնիքի մարզպետ Սուրիկ Խաչատրեանի որդու հետ տեղի ունեցած միջադէպին:

«Անպատժելիութեան ու վախի միջոցով խորհրդանիշ Սուրիկ Խաչատրեանի եւ նրա մերձակորների մասնակցութեամբ յանցագործութիւնների փաստերը բազմիցս են հրատարակուել ԶԼՄ-ներով, սակայն պատշաճ քննարկաւորական հետեւանք չեն ստացել», - ասաց նա եւ յիշեցրեց 2013թ-ի Յունիսի մէկին տեղի ունեցած միջադէպը եւ Աւետիք Բուդաղեանի սպանութիւնը:

Ըստ նրա, այդ ժամանակ բացայայտուեց Սուրիկ Խաչատրեանի կողմից ղեկավարուող գինուած խմբի գործունէութիւնը, որոնք

տարիներ շարունակ մարդկանց վրայ յարձակումներ են գործել՝ հասցրել առողջական եւ գոյքային վնասներ:

Ըստ Փոստանջեանի՝ Սուրիկ Խաչատրեանին Բուդաղեանի սպանութեան համար մեղադրանք հառաջադրելով եւ մարզպետ նշանակելով՝ այսօր էլ հետեւանք ունենք՝ մարզպետի որդին ծեծել եւ մարմնական լուրջ վնասուածքներ է հասցրել երկու եղբայրների:

Ըստ Փոստանջեանի՝ «քրէական տարր Սուրիկ Խաչատրեանի կատարած յանցագործութիւններին քրէաիրաւական ընթացք չտալը բացարձակ ցինիզմի դրսեւորում է»:

Փոստանջեանը յայտարարեց, թէ այդ ամէնը հաշուի առնելով՝ իրենք վիճարկում են Սուրիկ Խաչատրեանին կրկին մարզպետ նշանակելու որոշումը:

Աղետալի վիճակ Գիւմրիում ու Վանաձորում

Բնակչութեան թիւը նուազել է մօտ 3- 4 անգամ Այս մասին «Առաւօտի» հետ զրոյցում յայտնել է ազգագրագէտ Արտաշէս Բոյաջանը: Նրա՝ «Կոմպաս» գիտահետազոտական, կրթական եւ խորհրդատուական կենտրոն» շ/կ-ով կատարած հետազոտութիւնները ցոյց են տուել, որ Գիւմրու բնակչութեան թիւն այս պահին 70 հազար է: «Գիւմրու բնակչութեան թիւը նուազել է երկրաշարժից յետոյ ընկած ժամանակահատուածում, պատճառները տարբեր են՝ սոցիալ-տնտեսական, հոգեբանական, քաղաքական, էկոլոգիական, երկրաշարժն է նաեւ պատճառ դարձել, որ լքեն քաղաքը:

Երկրաշարժից առաջ Գիւմրին ունեցել է 230 հազար բնակչութիւն», - ասում է Արտաշէս Բոյաջանը: Ըստ ազգագրագէտի, Գիւմրիում ակտիւ աշխատունակ տարիքի բնակչութեան զգալի մասը արտագաղթել է կամ սեզոնային արտագնայ աշխատանքի է մեկնել: Հիմա մնացել են ծերերը, կանայք ու երեխաները, նաեւ բիւջետային հիմնարկներում աշխատողներն ու առեւտրի ոլորտում զբաղուածները, որոնք պէտք է աշխատէին արդիւնաբերութեան մէջ, սակայն այդ գանգուածը քաղաքում չէ:

«Շինարարութեան մէջ աշխատողների մի զգալի հատուած նոյնպէս քաղաքում չէ, նրանք էն ակտիւ մասսան են, որոնք կարող էին քաղաքի զարգացման նախադրեալներ ստեղծէին տնտեսութեան, արդիւնաբերութեան մէջ: Գիւմրին ինքը իրենով ծերացող քաղաք է, եթէ ամբողջ բնակչութեան տեսակարար կշռի 10-15 տոկոսից աւելին կազմում են կենսաթոշակային տարիքի բնակչութեանը:

Ազգագրագէտ Արտաշէս Բոյաջան

Արտաշէս Բոյաջանի ուսումնասիրութիւններով, Հայաստանում Գիւմրիից յետոյ դատարկուող երկրորդ քաղաքը Վանաձորն է: «Վանաձորն էլ շատ վատ վիճակում է. նոյն պատկերն է ոնց որ Գիւմրիում, բացարձակ թիւով եթէ վերցնենք Վանաձորի բնակչութեան թիւը 2,5-3 անգամ պակասել է: Նախքան երկրաշարժը Վանաձորը ունեցել է 166 հազար բնակիչ՝ 170 հազարին մօտ, 2014 թիւի պաշտօնական տուեալներով՝ 82 հազար է բնակչութեան թիւը»:

Մեր հարցին, թէ Հայաստանի միակ քաղաքը, որտեղ բնակչութեան թուի կտրուկ նուազում չի նկատուում, դա մայրաքաղաքն է, մեր զրուցակիցն ասաց. «Ո՛չ, մայրաքաղաքի բնակչութեան թիւն էլ է պակասել, եթէ բացարձակ թիւով համեմատում ենք, դուք ճիշդ եք, չի պակասել, բայց եթէ վերցնում ենք ժողովրդագրական կայուն զարգացումը եւ իրատեսական սցենարը, մայրաքաղաքի բնակչութիւնը բաւականին նուազել է: Հիմա Երեւանում պէտք է ունենայինք 1,5 միլիոն բնակիչ, բայց իրականում մայրաքաղաքն ունի մէկ միլիոն բնակիչ»:

Ստեփան Դեմիրճեանի կարծիքով՝ ՀԷՅ-ը պարտքերը կուտակել է թալանի պատճառաւ

Էլեկտրաէներգիայի թանկացումը ծանր սոցիալ-տնտեսական հետեւանքներ է ունենալու՝ շրթայական ունեցիկացով բերելով առաջին անհրաժեշտութեան ապրանքների թանկացմանը, տեղական արտադրանքի ինքնարժեքի բարձրացմանը: Նման կարծիք յայտնեց ԱԺ պատգամաւոր Ստեփան Դեմիրճեանը յայտարարութիւնների ժամին անդրադառնալով ՀԷՅ-ի կողմից էլեկտրաէներգիայի սակագինը 17 դրամով բարձրացնելու յայտին:

ԱԺ պատգամաւոր Ստեփան Դեմիրճեան

«Ակնյայտ է, որ էլեկտրաէներգիայի թանկացումը պայմանաւորուած է ոչ թէ օբիեկտիւ հանգամանքներով, որքան էլ փորձեն դրանում համոզել, այլ արուած է ՀԷՅ-ի կողմից կուտակած շուրջ 250 մլն դոլարի պարտքը փակելու նպատակով», - յաւելեց պատգամաւորը:

Ս. Դեմիրճեանը նշեց, որ ՀԷՅ-ը պարտքերը կուտակել է տարիներ շարունակ, առաջինը՝ վատ կառավարման, իսկ աւելի պարզ ասած՝ համակարգում իրականացուած «թալանի պատճառով»: Պատգամաւորը շեշտեց, որ այս ամէնը տեղի է ունեցել կառավարութեան աչքի առջեւ:

«Համակարգն առողջացնելու, մեղաւորներին պատժելու, ընկերութեան կառավարումն աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու փորձերն ընկերութեան պարտքը հիմա ուզում են փակել բնակչութեան հաշուին, ինչն անընդունելի է: Դա

բնակչութեան մեծամասնութեանը դնելու է պարզապէս անելանելի վիճակի մէջ», - ասում է Ստեփան Դեմիրճեանը:

Նրա խօսքերով՝ ստեղծուած իրավիճակը պայմանաւորուած է նաեւ տարիներ շարունակ վարուող սխալ տնտեսական քաղաքականութեամբ, ուղղակարական նշանակութեան օբիեկտները վաճառելու մոլուցքով:

Ստեփան Դեմիրճեանը յայտարարեց, որ էներգետիկ ոլորտը ուսումնասիրելու նպատակով ՀԱԿ-ը նախաձեռնել էր պատգամաւորական ստորագրահաւաք, սակայն խմբակցութիւնը աջակցութիւն չի ստացել Ազգային ժողովում:

«Պէտք է վերջ տրուի անպատժելիութեանը, մշակուի եւ իրականացուի համակարգի առողջացման ծրագիր», - եզրափակեց ՀԱԿ խմբակցութեան պատգամաւորը:

ԼՈՒՐԵՐ

Փոլ Գոբլ. «Ատրպեյճանի Նախագահը Զի Կարող Լուրջ Փոխզիջման Գնալ»

Ատրպեյճանի նախագահ Իլհամ Ալիևը չի կարող Լեռնային Ղարաբաղի հարցում լուրջ փոխզիջման գնալ, «Ամերիկայի Ձայն»-ին տուած բացառիկ հարցազրույցում ասել է յայտնի վերլուծաբան, Համաշխարհային քաղաքականութեան ինստիտուտի դասախոս Փոլ Գոբլը:

Վերլուծաբան Փոլ Գոբլ

Խօսելով զարաբաղեան գործընթացի ներկայիս եւ անցեալ փուլերից՝ վերլուծաբանը նշել է, որ բանակցային այժմեան փուլը հիմնովին տարբերուած է 15 տարի առաջ առկայ իրավիճակից, երբ թուած էր, թէ Քի Ուեսթի կամ Փարիզի հանդիպումների արդիւնքներով կողմերի միջեւ կարող է նոյնիսկ որեւէ փաստաթուղթ ստորագրուել:

Ըստ Գոբլի, գոյութիւն ունեցող կարեւոր տարբերութիւններից մէկը Ատրպեյճանի նախկին նախագահն էր. - «Հաշուի առնելով իր եզակի դերը՝ Հեյդար Ալիևն ընկալուած էր Ատրպեյճանում որպէս մի մարդ, ով Ատրպեյճանը միաւորեց եւ պետութիւն կառուցեց: Նա իրօք կարող էր լուրջ փոխզիջման գնալ զարաբաղեան հարցում, աւելին՝ նա դրա մասին յայտարարուած էր Քի Ուեսթի ու Փարիզի հանդիպումների ընթացքում»:

Ի տարբերութիւն հօր՝ Իլհամ Ալիևը շատ աւելի է կախուած Ատրպեյճանում գործող տարբեր ուժերից, համոզուած է վերլուծաբանը: «Համոզուած չեմ, որ Ատրպեյճանի ներկայ նախագահը ունի փոխզիջման գնալու նոյնքան հնարաւորութիւն: Կարծում եմ՝ Իլհամ Ալիևն աւելի շատ է կախուած տարբեր ուժերի շահերից եւ դրա պատճառով չի կարող հեշտութեամբ գնալ այն փոխզիջումներին, որոնք հնարաւոր էին իր հօր համար», - ասաց Գոբլը:

Միւս տարբերութիւնը, ըստ նրա, այն է, որ խոշոր խաղացողների ազդեցութեան աստիճանը զգալիորէն փոխուել է վերջին շրջանում: Մասնաւորապէս, Ռուսաստանն իրեն շատ աւելի հզօր է գզում եւ Հայաստանի ու Ատրպեյճանի վրայ ազդելու շատ աւելի մեծ հնարաւորութիւններ է տեսնում:

«Գոյութիւն ունի առնուազն մէկ ուժ, որը չի ցանկանում, որպէսզի խնդիրը կարգաւորուի, եւ որը շահում է խնդրի չկարգաւորուած լինելուց: Դա Ռուսաստանի Դաշնութիւնն է, որը շահում է Հայաստանի եւ Ատրպեյճանի միջեւ լարուածութեան առկայութիւնից», - յայտարարեց վերլուծաբանը:

Փոլ Գոբլի կարծիքով՝ եթէ զարաբաղեան հակամարտութիւնն այսօր կարգաւորուէր, Մոսկուայի ազդեցութիւնը Բաքուի ու Երեւանի վրայ զգալիօրէն կը թուլանար:

«Մոսկուայի համար Կովկասում վրաստանն ուղին է, Հայաստանը՝ գործիքը, իսկ Ատրպեյճանը՝ շահումը՝ նաւթի եւ Ռուսաստանի ու Իրանի միջեւ մայրցամաքային սահման ապահովելու պատճառով: Այսինքն, եթէ Մոսկուային յաջողուի հասնել Բաքուում արմատական քաղաքական փոփոխութեան եւ Ատրպեյճանը Ռուսաստանին ենթարկել, Ռուսաստանը պատրաստ է Հայաստանը զոհաբերել յանուն դրա», - շեշտեց Գոբլը:

Վերջին տարբերութիւնը, ըստ վերլուծաբանի, այն է, որ այսօր Արեւմուտքի եւ Ռուսաստանի միջեւ վատթարացող յարաբերութիւնների պայմաններում ասպարէզ են գալիս այլ խնդիրներ, որոնք խոշոր պետութիւնների համար աւելի կարեւոր են, քան Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը, որն այդ պարագայում երկրորդական է դառնում:

Թուրքիան Եղացած է

Շարունակուած է 1-էն
սային խաղացող է, որը առաջ կը մղէ այն տեսակէտը, որ հայկական ողբերգութիւնը 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնն էր»:
Թերթը կը յիշեցնէ, որ Գերմանիոյ նախագահ Եոհանիմ Գաուկը Պեւլինի առաջնորդանիստ տաճարէն ներս կրօնական արարողութեան ժամանակ օգտագործեց «ցե-

ղասպանութիւն» բառը: «Բացի այդ, թրքական կողմը, լրջօրէն անհանգստացած է գերմանական նախաձեռնութիւններու առնչութեամբ, որոնք կը միտին, որպէսզի այդ հարցը ներառուի ուսումնական ծրագրերուն մէջ:
«Այնպէս որ՝ այդ կ'ազդէ նաեւ Գերմանիոյ մէջ բնակող թուրք երեխաներուն վրայ», - գրած է վերլուծաբանը:

Հայաստանի Սեջ Տնտեսական Անկում

Շարունակուած է 1-էն
Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի մասնագէտները նաեւ կ'արձանագրեն, որ յառաջիկային Հայաստանի տնտեսութիւն աւելի քիչ գումար մուտք կը գործէ մասնաւոր փոխանձումներու տեսքով, իսկ նաւթի գինի անկումը

լուրջ դրական ազդեցութիւն հագիւ թէ ունենայ՝ նախեւ առաջ տնտեսութեան կառուցուածքի եւ դրամի փոխարժէքի անկման պատճառով: «Ռուբլիի հետագայ թուլացումը աւելի կը նուազեցնէ Ռուսաստանէն ուղարկուող դրամական փոխանցումներու արժէքը: Այս, նախեւ առաջ կը վերաբերի Հայաստանին, ինչպէս նաեւ Տաջիկիստանին եւ Ղրղզստանին», - կը նշեն Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի փորձագէտները:

Սէյրան Օհանեանը Տեղեակ Զէ, Որ Զոհուած Զինծառայողների Մայրերը Բռնութեան Են Ենթարկուել

Ցուցարարները պահանջում են պատժել զոհուած զինուորների մայրերին բռնութեան ենթարկած իրաւապահներին

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Սէյրան Օհանեանը տեղեակ է, որ օրեր առաջ ոստիկանները բռնութիւն են գործադրել բանակում մահացած զինծառայողների ծնողների նկատմամբ:

Մայիսի 20-ին, Աժ-ում լրագրողները նախարարին խնդրեցին կատարուածին գնահատական տալ, ինչին վերջինս արձագանքեց. «Այսօր ինչ եղել է, ճիշդն ասած, չեմ տիրապետում իրավիճակին: Կարծում եմ, որ այն խնդիրները, որոնք բարձրացնում են զոհուած զինծառայողների մայրերը իրաւական դաշտում են, եւ իրաւական հարթութեան մէջ մեր իրաւական ոլորտի աշխատակիցները վերահսկում են»:

Նա յայտնեց, որ այն հրամանատարները, որոնք ըստ մահացած զինուորների մայրերի՝ խախտում են կատարել ադմինիստրատիւ դաշտում, համապատասխան տոյ-

ժերի են ենթարկուել նախարարութեան կողմից:

«Իրաւական դաշտում խախտում կատարած հրամանատարների գործով էլ իրաւական ոլորտի աշխատակիցներն են զբաղուած», - աւելացրեց Սէյրան Օհանեանը:

Աւելի վաղ NEWS.am-ը հաղորդել էր, որ զոհուած զինծառայողների մայրերը 2015թ. Մայիսի 13-ին Բաղրամեան 26-ում իրենց հերթական բողոքի ակցիան էին անցկացրել, որի ժամանակ ոստիկանները նրանց բռնի ուժով տեղափոխել էին դիմացի մայթ՝ պատճառաբանելով, որ այդտեղ բողոքի ակցիա անցկացնել չի թույլատրուած:

Զոհուած զինծառայողների ծնողները ոստիկանութիւնում բողոք են ներկայցրել դէպքի վերաբերեալ: Նշանակուել է ծառայողական քննութիւն:

Թուրքիայում Զերթգները Բնարկել Են Հայոց Ցեղասպանութեան Սեջ Զերթգների Դերը

Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին թուրքիայի չերքէզական «Գուշիփիս» ամսագիրը թուրքիայում ապրող եւ արտասահմանից հրաւիրուած չերքէզների հետ քննարկել են Հայոց Ցեղասպանութեան մէջ չերքէզների դերակատարութիւնը:

Ինչպէս տեղեկացնում է Իսթանպուլի հայկական «Ակօս»-ը, թուրքիայում ապրող եւ արտասահմանից թուրքիա ժամանած չերքէզները քննարկել են չերքէզների տեսակէտը Հայոց Ցեղասպանութեան վերաբերեալ եւ դրանցում չերքէզների դերակատարութիւնը:

Չերքէզական հասարակական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչների տեսակէտը բաւական

նին զարմանալի է եղել, քանի որ նրանք առանց կաշկանդուելու օգտագործել են Հայոց Ցեղասպանութիւն եզրույթը:

Թուրքիայի չերքէզական «Գուշիփիս» ամսագրի խմբագիր Քուբան Քուրալը նշել է, թէ բաւականին դրական է, որ Հայոց Ցեղասպանութեան հարցի շուրջ քննարկումներում երիտասարդ չերքէզները անհրաժեշտ են համարել, որ չերքէզներն իրենց բաժին մեղքն ընդունեն 1915-ի մէջ եւ առերեսուեն տեղի ունեցածի հետ:

Անգարայի չերքէզների միութեան նախագահ Եինալ Քոզուքը նշել է, թէ չերքէզներից մասնակցել են Հայոց Ցեղասպանութեանը, ինչպէս նաեւ եղել են չերքէզներ, ովքեր փրկել են հայերին:

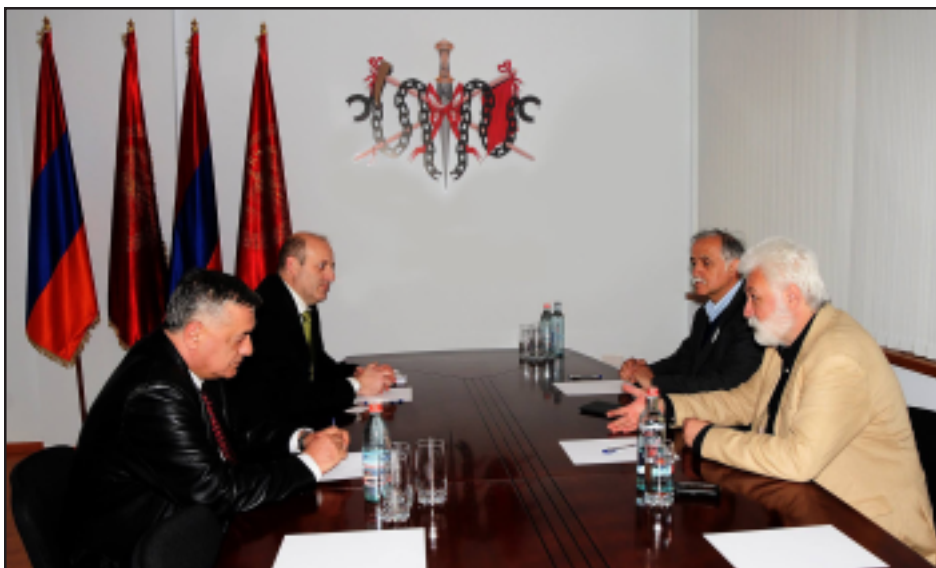
տանին, ինչպէս նաեւ Տաջիկիստանին եւ Ղրղզստանին», - կը նշեն Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի փորձագէտները:

Ինչ կը վերաբերի միջազգային շուկայի վրայ՝ նաւթի գինի նուազման եւ անոր հնարաւոր ազդեցութեան՝ դիտարկուող երկիր-

ներու տնտեսութիւններուն վրայ, զեկոյցի հեղինակներ կը յայտնեն. «Հայաստանի եւ Ղրղզստանի մէջ նաւթի գինի անկման հնարաւոր դրական ազդեցութիւնը կը չէզոքացուի տարադրամներու արժեզրկման եւ մրցակցութեան ցած մակարդակի պատճառով»:

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէ՛ք «Մասիս» Շարաքաթերթին
T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
email: massis2@earthlink.net

ՄԴՅԿ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԶԱԽԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Մայիսի 14-ին ՄԴՀԿ Երեւանի Կեդրոնական գրասենեակում տեղի ունեցաւ հանդիպում Գերմանիայի Die Linke կուսակցութեան Համալուրկի երկրամասի փարլամենթի Ջախերի խմբակցութեան ներկայացուցիչ եւ Քաղաքային խորհրդի անդամ Հասան Պուրկուծողլուի հետ: Ս. Դ. Հ. Կ. կեդրոնական վարչութիւնը ներկայացնում էին Ս. Դ. Հ.Կ.-ի Ա- տեղապետ՝ ընկ. Յակոբ Տիգրանեանը եւ դոկտոր՝ ընկ. Եղիկ Ճէրէճեանը, ովքեր, հանդիպման ընթացքում, առաջին հերթին կուսակցութեան անունից շնորհակալութիւն յայտնեցին Die Linke կուսակցութեանը եւ անձամբ Հասան Պուրկուծողլուին, վերջին ամիսներին Պոլստեսթագում Հայոց Յեղասպանութեան հարցի բարձրացման կապակցութեամբ նրանց տարած աշխատանքի համար:

Ապա հանդիպման ընթացքում խօսակցութիւնը կեդրոնացաւ երկու կուսակցութիւնների միջեւ յարաբերութիւնները սերտացնելու հարցերի շուրջ եւ այս ուղղութեամբ երկուստէք առաջարկուեցին մի շարք գործնական քայլեր կատարել:

ՄԴՀԿ Կեդրոնական գրասենեակի մամլոյ դիւան

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՉ ԿՈՒՂՂԵ ԹՈՒՐԲԻՈՅ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ՝ ԿԱՍԵՑՆԵԼՈՒ ԳԵՍԲ ԱՐՄԵՆԻ ՔԱՆԴՈՒՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Հակադրելով Իսթանպուլի Թուզլա Շրջանին մէջ գտնուող Գէմբ Արմէնի քանդուածի աշխատանքներու վերջին լուրերուն, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւնը (ԱՀԱԸ) յատուկ նամակներ յղեց Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահին, Վարչապետին եւ Միացեալ Նահանգներու Լիազօր Դեսպանին, խնդրելով անոնց միջամտութիւնը եւ աջակցութիւնը:

Մայիսի սկիզբը, երբ սկսաւ Գէմբ Արմէնի քանդման ախտաւնջները, Թուրքիայէն խումբ մը հայորդիներ, որոնց մէջ կը գտնուէին Պոլսոյ Պատանեկան Տան նախկին սաներ, շտապեցին ղեկավարելու, եւ այնուհետեւ կը շարունակեն պահակախմբել օր ու գիշեր, կանխելու շարունակութիւնը ճամբարի փլուզման աշխատանքներուն: Անոնց շարքին կը գտնուէր նաեւ Ռաֆէլ Տինք, Հրանդ Տինքի այրին:

ԱՀԱԸ-ի վարիչ Տնօրէն Զաւէն Խանճեան, իր նամակներուն մէջ կը խնդրէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ղեկավարներուն միջամտութիւնը՝ կանխելու պատմականօրէն նշանակալից եւ սիրելի Գէմբ Արմէնի լեռագայ քանդուածի աշխատանքները եւ ապահովելու ճամբարի կալուածին վերադարձը անոր օրինական սեփականատիրոջ՝ Իսթանպուլի մէջ գտնուող Կէտիկ Փաշայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին:

«Թուրքիոյ Հանրապետութեան ղեկավարներուն միջամտութիւնը կը խնդրենք այս հարցին մէջ» ըսաւ Պրն. Խանճեան: «Գէմբ Արմէնը տունն էր աւելի քան 1500 որբերու, որոնք փրկուած էին Անատոլիայի խորքերէն: Այս ճամբարին մէջ էր որ Հրանդ եւ Ռաֆէլ Տինք հասակ առին

ՀԱՄԱՅՆՔԻ «ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ» ՉՏԵՍԱՒ ԹԵ ԱՆՏԵՍԵՑ

Մայիսի 9-ի կրկնակի յաղթանակների կապակցութեամբ, Լոս Անճելոսի Հայաստանի Հիւպատոսարանը իսկապէս դարձել էր Հայոց տուն: Տարբեր շերտերից հասարակական ներկայացուցիչներ, արուեստի, կինոյի եւ թատերական գործիչներ ժամանել էին Հիւպատոսարան: Ժամանածների կազմում էին շքանշաններ կրծքերը զարդարող պատրեզմի վեներաններ: Սակաւաթիւ էին, բայց իւրաքանչիւրին խօսեց-նելիս տեսնում էիր, թէ ինքնավստահ եւ աշխոյժ հպարտութեամբ յիշում էին իրենց անցած ուղիները:

Թէ Հայրենական պատերազմի, թէ Ղարաբաղեան պատերազմի վեներանները յաղթական պահուածքով էին քայլում եւ շփոււմ հիւպատոսարանի հիւրընկալ տարածքում: Բնականաբար երկրորդ Համաշխարհայինի վեներանները պատկառելի տարիքի հասած մարտիկներ էին: Իսկ Ղարաբաղի պատերազմի մարտիկները աւելի երիտասարդ էին:

Մի քանի պատշաճ ելույթներից յետոյ, չիմացանք ինչպէս, յանկարծ յայտարարուեց «խօսքը տրոււմ է համայնքի ներկայացուցիչ Վիգէն Յովսէփեանին»:

Ներկաների մեծ մասը գիտէին, որ ելույթ ունեցողը կուսակցական ներկայացուցիչ է, բայց երբուանից նա համայնքի որպէս ներկայացուցիչ է ընտրուել՝ Հասակացանք:

Զեկուցը երկու լեզուով էր Անգլերէն եւ Հայերէն: Անգլերէն բաժնում որ մեծ հաւանականութեամբ վեներաններու համար անհասկանալի էր, չեշտը դրոււմ էր միայն եւ յատկապէս Շուշիի գրաւման պայմանաւորուած յաղթական Մայիսի 9-ի վրայ:

Համաշխարհային Բ. պատերազմի կամ ինչպէս ասում են Մեծ Հայրենականի յաղթանակով պայմանաւորուած Մայիսի 9-ը ներկայացուց որպէս մի խորթ, սովետական պրոպագանդայի արդիւնքով պայմանաւորուած մի միջոցառում:

Մարդիկ վերջապէս պէտք է տեսնեն եւ հասկանան այն օրգանական կապը որ գոյութիւն ունի այդ մայիսեան յաղթանակների, ինչպէս նաեւ Սարգարապատի յաղթանակի միջեւ: Կռուող հոգին, մղիչ ուժը ախտաճանաչուած չարիքից ազատուելու առումով նրանք նոյնն են:

Պէտք է հասկանան որ համայնքը օրը-օրի էլ աւելի կապերով է կապոււմ Հայրենիքի հետ: Եթէ Հայրենիքը մեծարոււմ է եւ արժանին է հատուցոււմ Հայրենականի յաղթական մարտիկներին: Լոս Անճելոսի համայնքը յանձինս Հիւպատոսարանի չի կարող այլ դիրքով կամ տրամադրութեամբ հակառակ ուղղութեամբ ակտիւանալ:

Գերմանական նացիզմը, ծնունդ տուեց ֆաշիզմին, որը անց եւ վտանգաւոր չափերի հասաւ: Նրա շարժիչ ու մղիչ ուժը աշխարհակալութեան մոլուցքն էր: Աշխարհը տիրելու եւ կառավարելու մոլուցքը:

Ընդունինք, Խորհրդային Միութիւնն էլ, որի մի մասը մեր Հայրենիքն էր, դարձեալ աշխարհակալման ինդիք էր իր առջեւ դրել: Սակայն երկու աշխարհակալների ռազմականությունը եւ աշխարհաընկալում բնույթը ամբողջութեամբ տարբեր էին:

Այդ պատճառով Արեւմուտքը (ԱՄՆ, Բրիտանիան եւ...) զգալի հապաղումներից յետոյ, գլխաւոր ճակատ բացեց Սովետական Միութեան հետ ընդդէմ Գերմանական ակրեսիայի:

Խորհրդային Միութիւնը մեծագոյն գոհերի եւ գրկանքների հաշուին, կարողացաւ դաշնակիցների օգնութեամբ յաղթանակը ապահովել եւ աշխարհաքաղաքական նոր պայմաններ ու քարտէզներ ձեւաւորել:

Հայաստանի պատմութեան մէջ Խորհրդային շրջանի իր ցաւերով ու գրկանքներով հանդերձ իր ուրոյն տեղը ունեցաւ:

Կիսանկախ պետականութեան կարգավիճակում, հասարակութիւնը զարգացմաւ շատ բնագաւառներու մէջ, թուիչ քայլին առաջիկա-դացումներ արձանագրուեց: Այդ ոլորտից եւ կրթութիւնը, գիտութիւնը, մշակութիւն ու սպորտը:

Դա այլ հարց է, թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս եղաւ որ Համայնավարական, բռնապետական ռեժիմը ընկերավարական համակարգի զարգացումը խաթարեց եւ թոյլ չտուեց, որ հասունացման շրջանը անցնի: Եւ ունեցանք այն ինչ որ ունեցանք:

Վերջում, ողջունելով Հիւպատոսարանի նախաձեռնութիւնը եւ միջոցաւորման պատշաճ կազմակերպումը, ակնկալում ենք, էլ աւելի հմտութեամբ, դառնալ աւելի գործունեայ՝ Համայնքի առջեւ ծառայած խնդիրները լուծելու եւ աւողջ ու ազգօտու երկխօսութեամբ աւելի լաւ պայմաններ ապահովելու համար:

ՍՈՒՐԷՆ ԽՈՒԴԱՆԵԱՆ

եւ ամուսնացան: Այս ճամբարը այդ որբերու քրտինքով եւ տքնաջան աշխատանքով կառուցուած էր, եւ դարձած անոնց դրախտավայրը: Այս վայրը եւ ժամանակաշրջանը մեր պատմութեան մէջ եղած է շատ իմաստալից էջ մը, եւ չենք ուզեր կորսնցնել զայն: Աղօթող ենք, որ Աստուած մեր բոլորին շնորհէ այս օրինական պայքարի կարգաւորումին խաղաղ լուծումը»:

Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ուղղէ մեր բոլոր Հայ եկեղեցիներուն եւ կազմակերպութիւններուն բարձրացնել իրենց ձայնը եւ նմանատիպ նամակներ եւ խնդրանքներ յղել Թուրքիոյ Հանրապետութեան առաջնորդներուն:

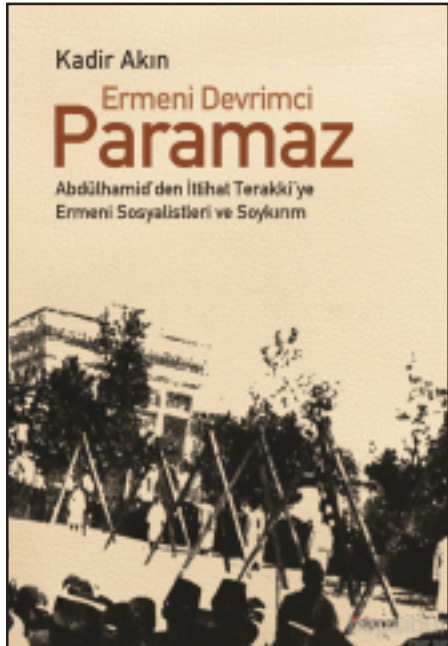
Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւնը հիմնադրուած է 1918-ին, որպէս Քրիստոնէական կազմակերպութիւն, իր ծառայութիւնները մատուցանելու բոլոր անոնց որոնք օգնութեան կարիքը ունին՝ առանց խտրութեան: ԱՀԱԸ-ը իր այս համաշխարհային առաքելութիւնը կ'իրականացնէ պահպանելով շարք մը կրթական, աւետարանչական եւ ընկերային ծառայութիւններ հայրենիքի եւ արտերկրի քանաչորս տարբեր երկիրներու մէջ: Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար կրնաք հեռ.այլաձեւէ 201.265.2607 թիւին կամ այցելել ԱՀԱԸ-ի կայքէջը www.amaa.org.

ԹՐԵՐԵՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔ ԶԱՅՈՑ ՑԵՂԱՊՈՒԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ «ՐԱՅ ՑԵՂԱՓՈՒԽԱԿԱՆ ՓԱՐԱՄԱԶ - ԱՊՏՈՒԼ ԶԱՄԻՏԵՆ ՄԻՆՉԵԻ ԻԹԹԻՅԱՏ ԹԵՐԱՔՔԻ -ՐԱՅ ԱՈՑԻԱԼԻՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ՑԵՂԱՊՈՒԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱԼԵՔՍԱՆ ՔԷՕՇԿԻՐԵԱՆ

Վերջերս թուրքիոյ մէջ, թուրք հեղինակի կողմէ լոյս տեսած, «Հայ Յեղափոխական Փարամազ, Ապտուլ Համիտէն Մինչեւ Իթթիհատ Թէրաքքի, Հայ Սոցիալիստները Եւ Յեղասպանութիւնը» գիրքը, յաւելեալ անգամ կը վկայէ թէ բան մը սկսած է փոխուիլ հոն: Սկսած է փոխուիլ այնպիսի բան մը, որուն մասին եթէ տաս տարի առաջ խօսուէր՝ անհաւատալի հէքիաթ կը թուէր:

Այս տարեմուտին, Անգարայի մէջ, «Տիպնոթ» հրատարակչատան կողմէ լոյս տեսած 315 էջոց գիրքին հեղինակը՝ Քատիր Աքին, նախընտրած է Հայոց Յեղասպանութեան քննարկ- կումը սկսիլ 1915 Յունիս 15-ին Կ. Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախողան հանուած 20 Կախաղաններու դիտանկիւնէն: Երբ ան Պէյրութ կը գտնուէր ծանօթանալու համար 20 Կախաղաններու մասին հնչակեան արխիւներուն, հարց տուինք իրեն թէ ինչո՞ւ է, կամ ուրկէ՞ կու գայ Փարամազին եւ անոր ընկերներուն հանդէպ իր այս հետաքրքրութիւնը: Ան, առանց երկար մտածելու, պարզութեամբ պատասխանեց. «Մեզի, թուրք ձախակողմեաններու, սորվեցուցած էին թէ թուրքիոյ մէջ ձախակողմեան շարժման պատմութիւնը կը սկսի Մուսթաֆա Սուպհիով: Ես ուշ յայտնաբերեցի որ այդպէս է. Օսմ. Կայսրութեան մէջ սոցիալիստական գաղափարները մուտք գործած են փոքրամասնութիւններուն միջոցով, որոնց շարքին հայերուն, յատկապէս հնչակեաններուն միջոցով: Երբ ծանօթացայ Փարամազի 1897թ.ի Վանի դատարանին առջեւ արտասանած ճառին, ուղղակի հմայուեցայ: 1970-ականներուն, մենք կը խորհէինք թէ շատ մը նիւթեր թուրքիոյ մէջ մենք է որ արծարծած ենք առաջին անգամ: Օրինակ բանուորութեան եւ աղքատ դիւղացութեան քաղաքական դաշինքը: Պարզուեցաւ որ այդ մասին Վանիի յօդուածները գրած է 60 տարի առաջ: Այսօր, Հնչակեան Կուսակցութեան եւ 20 Կախաղաններուն պատմութիւնը մաս կը կազմէ հայոց պատմութեան: Եւ այդ արդար է: Սակայն, այնքան ատեն որ անոնք գործած են Օսմ. Կայսրութեան տարածքին, անոնք մաս կը կազմեն նաեւ արդի

թուրքիոյ պատմութեան եւ յատկապէս թուրքիոյ մէջ յառաջդիմական գաղափարներու մուտք գործելուն եւ տարածման պատմութեան: Ամէն բանէ առաջ, այս ձեւով, ես իմ պատմութիւնս է որ կը վերականգնեմ»:

Գիրքը կազմուած է երեք մասերէ. - Ա. բաժինը կը ներկայացնէ Օսմ. Կայսրութեան վերջին տարիները՝ Ապտուլ Համիտէն մինչեւ Իթթիհատ Թէրաքքի: Բ. բաժինը՝ հայ սոցիալիստներու կեցուածքը Իթթիհատին հանդէպ: Գ. բաժինը՝ Հայոց Յեղասպանութիւնը:

Գիրքին ձեռագիրը երբ տակաւին կը գտնուէր սպարան, լրատուամիջոցները կը հաղորդեն թէ Քոպանիի մէջ, իսլամ ծայրայեղականներուն դէմ կուրի ընթացքին, գոհուած է քիւրտ ազատամարտիկ Սուպհի Նեժաթը՝ Փարամազ ծածկանունով: Մահիր Սայրնի կողմէ գրուած յառաջաբանը կը ստանայ «Փարամազները Միացուցին Անջատուած Օղակը» վերնագիրը, ուր կ'ըսուի. «Ծանօթանալով Փարամազին եւ անոր ընկերներու խիզախումներուն, ընթերցողը պիտի գտնէ որ, որպէս ազգայնամոլ ներկայացուած հայ յեղափոխականները, թուրք յեղափոխականներուն հետ համատեղ պայքարի ձգտող համամարդկային գաղափարներու տէր մարդիկ էին: ...Պայազիտ հրապարակին վրայ իր տասնինը ընկերներուն հետ կախաղան բարձրացած Փարամազի

Մար.ք էջ 18

«ՓԱՐԱՄԱԶ՝ ԶԱՅ ՑԵՂԱՓՈՒԽԱԿԱՆԸ» ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԱԼՖՈՐԿԻԼԻ ՄԵՋ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 29, 2015ին, ՄԴՉԿԻ կեդրոնատեղի, Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդական Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ, «Փարամազ՝ Հայ Յեղափոխականը», թրքերէնով հրատարակուած գրգին ներկայացումը, Ս.Դ.Հ.Կ.-ի Հայ Եւրոպական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ, որուն հիւրն էր Գատիր Աքին, գիրքին հեղինակը: Կազմակերպիչ Միութեան անունով, Ընկեր Մարո Մարտիրեան ներկայացուց հեղինակին: Յիշեց թէ ան թուրքիոյ ընդհանրիկ կուսակցութեան, ՀՏԲԻ հիմնադիրներէն է, որ համախմբումն է ձախակողմեան-ընկերվար գաղափարախօսութեան տէր քաղաքական ոյժերու: Ան Հիմնադիրներէն է նաեւ ՍԵԲԲ կուսակցութեան, որ 2014, Յունիս 15-ին, Անգարային մէջ ոգեկոչեց Հնչակեան Քսան կախաղաններու յիշատակը, որ գաղափարայնումն էր ողբացեալ կուսակցութեան նախագահ՝ Մուսթաֆա Քահապի: Մատնանշեց հեղինակին քաջութիւնը, յիշելով անոր վեց տարի տեսած բանտարկութիւնը թուրքիոյ մէջ: Գատիր Աքին նախ եւ առաջ անդրադարձաւ Սայիտ Չեղին-ուղլուի եւ Բաժիպ Զարաբօլուի գրութիւններուն նուիրուած Փարամազին եւ իր ընկերներուն պատմութեան: Եւ յիշելով թէ թուրքիոյ մէջ առաջին նահատակ ձախակողմեաններու պատմութիւնը կը հասնի միայն 1972 թուականը, իրեն համար, «Թուրքիոյ մէջ ընկերվարութեան շղթային պակաս օղակը Փարամազն ու իր Հնչակեան ընկերներն էին»: Գտած էր Օսմանեան թուրքիոյ ընկերվարութեան ռահվիրանները: Ուստի կը սկսին գիրքի պատրաստութեան աշխատանքները: Կ'ուսումնասիրէ

գրութիւնները, կ'այցելէ Պատերազմական նախարարութեան համացանցային կայքէջը եւ Լիբանան կը մնայ մօտաւորապէս չորս ամիս ուսումնասիրելու համար Ս.Դ.Հ.Կ.-ի արխիւները, Ընկեր Տոքթոր Եղիկ ձերեճեանի հետ: Կը ծանօթանայ Փարամազի եւ իր ընկերներուն, ինչպէս նաեւ անոնց պատկանած կուսացութեան, Ս.Դ.Հ.Կ.-ի գաղափարախօսութեանը: Կ'ուսումնասիրէ եւ կը ներկայացնէ Փարամազի քարոզչութիւնը, անոր ճառերն ու դատավարութիւնները: Կը վերլուծէ Ս.Դ.Հ.Կ.-ի Զ. եւ Է. համագումարներուն որոշումները: Կ'անդրադարձայ Ստեփան Սապահ-Գիւլեանի Փարիզ կեցութեան ժամանակահատուածին-1902-եւ անոր ունեցած հանդիպումներուն թուրք յառաջդիմականներուն հետ: Գիրքին մէջ տեղ գտած է նաեւ Ս.Դ.Հ.Կ.-ի մղած գաղտնի, «ստորերկեայ» պայքարին, եւ անոր յարաբերութիւններուն Օսմանեան Կայսրութեան եւ թուրքիոյ տարբեր քաղաքական ոյժերուն հետ: Հեղինակը արտայայտուեցաւ թրքերէնով եւ Շուշան Գաբբան ապահովեց թարգմանութիւնը: Ընկեր Գէորգ Սաչլեան շնորհակալութիւն յայտնեց հեղինակին եւ ընդգծեց կարեւորութիւնը այսպիսի գիրքի մը, որ գրուած է թրքերէնով, թուրք հեղինակի մը կողմէ: Եւ անոր այն հարցումին թէ այսօր ի՞նչ մնացած է Հնչակեան գաղափարախօսութեան, հեղինակը հպարտօրէն բացատրեց թէ, ՀՏԲ-ի ներկայացուցած ընտրական ծրագիրը նոյնանման է Ս.Դ.Հ.Կ.-ի Օսմանեան Սահմանադրութեան ընտրական ծրագիրին: Չեռնարկը վերջ գտաւ գիրքերուն մակագրութեամբ եւ ընդունելութեամբ մը:

Bedros S. Maronian 818/500-9585
Siamanto B. Maronian 818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975
 More locations and more ways to service your insurance and financial needs

6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048	805 East Broadway Glendale, CA 91205	300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101
---	---	--

- Life Insurance
- Health Insurance
- Group & Individual
- Long Term Care
- Disability
- Estate Planning
- Will & Living Trust
- Full Annual Review
- Mortgage Protection
- College Planning
- Workman's Compensation
- Employee Benefits
- Annuity
- IRA
- 401K & 403B

A.B.A. INSURANCE SERVICES

Insurance coverage can help you financially!
 Ապահովագրութիւնը Աճիրաճեղս է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԵԿՈՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԻ ՄԱՐՍԷԼԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Ն.Ս.Մ.Մ-ի, պարահումբի վարչութեան Շաբաթ 9 Մայիս, 2015-ի երեկոյեան ժամը 7-ին, Սիէրրա Մատրէի Նագովրեցիներու եկեղեցւոյ սրահէն ներս տեղի ունեցաւ հայ մշակոյթն ու արուեստը ներկայացնող բացառիկ երեկոյ մը: Արուեստասէր Լոս Անճելոսի հասարակութիւնը ժամանած էր ունկնդելու ու վալլելու հայ արուեստը իր բազմերանգ գոյներով (թատրոն ասմունք, պար, երգ) ու ճախրելու դէպի արուեստի աշխարհ ետին նետելով ամէնօրեայ մղձաւանջն ու կեանքի դառնութիւնները:

Բացման խօսքը ներկայացնող եւ պարահումբի վարչութեան ատենապետ Յարութիւն Տէրվիշօղլեան իր խօսքին մէջ նշեց, թէ կեանքի կենցաղային դժուարութիւնները եւ հեռաւորութիւնները յուսահատութեան չմատնեց առողջ արուեստասէրները, ծնողքն ու վարչութեանս պատասխանատուները եւ կազմակերպելու այսպիսի հայանպաստ ու հայաշունջ երեկոյ մը, որուն նպատակն էր բացայայտել համայն աշխարհին թէ արիւնարբու թշնամին չկարողցաւ ողնջացնել հայ ազգը, այլ, վերածնունդ է ու կապրի իր արուեստով ու

մշակոյթով: Հայ ժողովուրդը 1915-է ետք ապրած տարիներու տառապանքը կրցաւ վերածել զօրաւոր կամքի, ու կրկին վերածնունդով դարձաւ աւելի ուժեղ, աւելի միասնակամ «Հայը միշտ կայ ու կը մնայ»:

Ետքը շնորհաւորեց ձեռնարկին յաջորդ օրուայ թուականին զուգադիպող մայրերու տօնը ու հայ մայրերը, գնահատեց զանոնք, ու շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն գիտակից մայրերուն, որոնք հայ արուեստի ու մշակոյթի սէրը կը սերմանեն ու կը տեղակայեն իրենց զաւակներուն ոգեշնչող էութեան մէջ:

Բազմազան յայտագիրը սկիզբ առաւ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան պարահումբի «Իմ Անունը Հայաստան է եւ եւ ուրախ հայկական պարով, որուն յաջորդեց խումբի կրտսերներու «պարպի» պարը, անոնք իրենց գեղեցիկ, գոյնգոյն տարագներով ու մանկական շարժումներով գերազանց էին ու համակրելի ներկաներուն եւ յատկապէս եւ իրենց ծնողներուն: Յայտագիրը շարունակուեցաւ ասմունքի ուտուցիչ, ասմնքանշանի արժանացող, ճէմմա քէշիշեանի հայաշունջ ասմունքով ուր հեզասահօրէն հանդիսատեսի կողմէն ընկալուեցաւ ու գնահատուեցաւ ծափողջոյններով:

Յաջորդ հանգրուանն էր երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի «Երկու Ներեր» երգիծական թատերախաղը, պատանի հասակէն թատերական աշխարհ մուտք գործող՝ դերասան, դերուստց՝ Յարութ Ֆաքճեանի բեմադրութեամբ եւ նորակազմ թատերախումբի անդամներու դերակատարութեամբ կատակերգութիւնը, ստեղծեց ուրախ մթնոլորտ մը սրահին մէջ, արտայայտման միջոցն եղող դերակատարները Քնար եւ Ալին Պողարեաններ, Անժէլինա եւ Սարինէ Տօշօղլանեաններ, Ալէքս Ելանկէօզեան եւ Յարութ Փափագեան, կարողացան ծիծաղելի կերպով բեմի վրայ կատարուածը հասցնել հանդիսատեսին քաղելով անոր ժպիտն ու բարձրաձայն խնդուքը: Հիանալի էր Փիոնի Մինասեանի «Ծաղկաբաղ» մենապարը, շարժումներու ազնուականութիւնն ու խորթափանցութիւնն կու գար հաստատելու այն իրողութիւնը թէ՛ պարը մարմնի երգն ու նկարչութիւնն է: Պարուստց՝ արհեստավարժ Վարդուհի Մինասեանի ղեկավարութեամբ բեմակառուցուած պարերը վերջ գտան ազգագրական ճոխ պարերով: Յայտագիրը շարունակուեցաւ երգով կատարողութեամբ հերթաբար՝ Արթիկ Մերգիխանեանի եւ Գրիգոր Տէր Մկրտիչեանի, երաժշտութեան

պատասխանատու եւ համարդոյն էր դաշնակահար, խմբավար եւ երաժիշտ Սաֆօ Ղարիպեան:

Մեներգոյները քաղցրահանջիւն ձայնով ու հոգեպարար երգեցողութեամբ փոխարդեցին հանդիսատեսը դէպի Հայաստան աշխարհ, դէպի Սիրուն Երեւան:

Բեմը զարդարող Օբերարայի ու մեր նշանաւոր գրողներու նկարը՝ առաւել բեմահարթակի վրայ գտնուող օրուայ ձեռնարկին մասնակցող բոլոր անդամները հայկական հիանալի խճանկար մը կազմեցին: Անոնք «Գետաչէն» երգով վերջ տուին օրուայ այս արտասովոր ու իմաստալից ձեռնարկին:

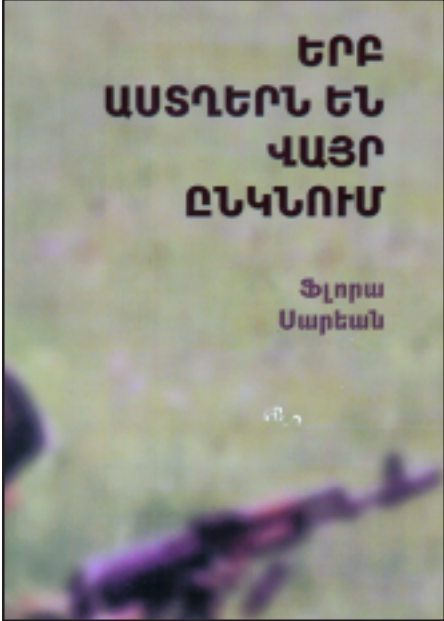
Փակման խօսքին մէջ Յարութիւն Տէրվիշօղլեան շնորհակալութիւն յայտնեց քուլիսի ետին աշխատողներուն յատկապէս պարահումբի պատասխանատու՝ Արմինէ Լաշինեանի ու շնորհաւորեց բոլոր մասնակիցները գնահատելով անոնց բեղմնաւոր աշխատանքն ու գործունէութիւնը նորանոր յաջողութիւն մաղթելով բոլոր անոնց որոնք արուեստի միջոցաւ կը փոխանցեն մեր մշակութային արժէքները արուեստասէր հասարակութեան որ իր կարգին պիտի փոխանցէ յաջորդող սերունդներուն ու հայ ազգի ժառանգորդներուն:

ՖԼՈՐԱ ՍԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Ռ. ԿՈՐԻԻՆ

Ընթացիկ 2015 թ. տարուայ սկիզբներում ընթերցասէր հասարակութեան ներկայացուցչու նոր գիրք՝ «Երբ աստղերն են վայր ընկնում» խորագրով վէպ, հեղինակութեամբ՝ Ֆլորա Սարեանի: Այս գիրքը հեղինակի երկրորդ լոյս ընծայուած գիրքն է, առաջինը՝ «Գայիանէ» անունով՝ նոյնպէս վէպ: Գրքի շնորհանդէսը տեղի ունեցաւ «Ապրիլ» գրախանութի հաւաքասրահում, Մարտի 22, 2015 թիւ, շօշափելի հետաքրքրասէրների ներկայութեամբ:

Գիրքը բաղկացած է 367 էջերից բաց սրճագոյն կազմով վրան աղօտ նշմարւող հրացանի պատկեր, որը խորհրդանշական իմաստ ունի, ուժի եւ հզօրութեան կարեւորութիւնը մեր հայրենիքի յարատեւութեան համար: Հեղինակը գիրքը նուիրել է՝ ամուսնուն, գաւազներին եւ թոռներին, իմ բազմաթեամբ՝ գրող խորհն Արամունու: Գիրքը հիւսուել է Արցախում ընթացող մեր ժամանակների հայ ժողովրդի ազատագրական պատերազմի մասին ընդդէմ թուրք արիւնախում ատրպէյճանցիներին: Ճակատագրական պատերազմ, որով որոշուած էր Արցախի եւ Հայաստանի պետականութեան անկախ գոյատեւումը: Հայ ժողովուրդին իր հերոս գաւազների շնորհիւ կարողացաւ Արցախը ազատագրել եւ տէրը դառնալ իր պապենական-դարաւոր տարածքի մէկ հողաշերտին:

յութեան մտովին թուիչքի արգասիքն է գրքի լոյս ընծայումը: Հարագատօրէն ստեղծուել են դերակատար կերպարներ, բոլորն էլ հայկական անուններով ներկայացուած խօսուել եւ հայրենասէր դէմքեր՝ մարտնչողներ եւ կողմնակի սիրային անակնկալներ, գեղումներ, դէպքեր, բնութեան եւ վայրերի նկարագրութիւններ, որոնք մարդ ընթերցողին կապում է իրեն մինչեւ գրքի աւարտը:

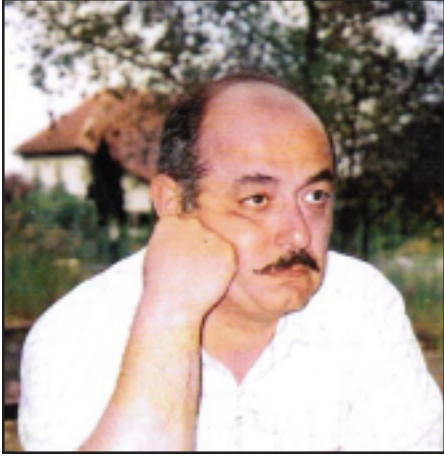
Պատմութեան հերոսը կին է՝ Արայիս անունով՝ բժշկուհի-վիրաբուժ, որը իր հայրենասիրական պարտքը կատարելու համար իրենից առաջ Լոս Անջելէսից դէպի Արցախ մեկնած ընկերներին՝ կարէնին, Վահէին, Նարեկին եւ Ասպետին միանալու եւ այնտեղ պատերազմական վիրաւորներին բուժելու նպատակով պատերազմական թէժ օրերին ճակատ է մեկնում, նա մեծ ծառայութիւններ է կատարում կարէնի հետ միասին, կարէնն եւս վիրաբուժ բժիշկ է: Վահէն եւ Ասպետը գոհուել են պատերազմի ճակատում Շուշին գրաւելու ժամանակ: Պատերազմի հրադադարի կնքումից յետոյ Անայիսը հաստատուել է Ստեփանակերտում մանկատուն-բուժարանի հիմք է դնում,

Հեղինակը հայրենասիրական խոր գիտակցութեամբ եւ հաւատքով է հիւսել գրքի վիպական պատմութիւնը առանց որ Արցախը տեսած կամ ճամբորդած լինի: Նա երբեք Արցախում չի եղել, բայց հարագատօրէն ներկայացրել է պատերազմն ու հերոսների մարտնչումները տարբեր ճակատներում: Ֆլորան տարատեսակ բովանդակութեամբ գրականութիւն ուսումնասիրելով, հերոս կուռղների հանդիպելով եւ այլն աղբիւրներից զարգացրել է իր տեղեկութիւնների ոլորտը եւ յաջողել իր առաքելութեան մէջ: Հեղինակի երեւակա-

Շար.ք էջ 18

ՅՈՒ ՇԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐԻԱԾ ԻՐԱՆԱՅԱՅ ՍՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՇԱ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Իրանահայ ներկայ եւ անցեալ իրականութեան մէջ բազմաթիւ են այն գործիչները, որոնց վաստակը շնորհիւ իրենց կրթած ու դաստիարակած սերնդին, գնահատանքի է արժանացել ոչ միայն իրանում այլեւ սփիւռքի տարբեր հայ գաղթօճախներում: Այդ գործիչների շարքին անկասկած իր եզակի եւ ուրոյն տեղն ունի վաստակաւոր եւ սիրուած ուսուցիչ՝ Միշա Հայրապետեանը:

Այս տարուայ Մայիսին լրանում է Միշա Հայրապետեանի մահուան հինգերորդ տարին:

Միշա Հայրապետեանին: Այս ձեռնարկին յատուկ հրակերպ, թեհրանից ժամանելով, ներկայ է լինելու հանգուցեալի ազնիւ կողակիցը՝ բազմավաստակ ուսուցչուհի Տիկ. Ազնիւ Հայրապետեանը: Օրուայ բանախօսն է իրաւաբան Արսէն Դանիէլեանը: Մուտքն ազատ է: Ձեռնարկի վերջաւորութեան տեղի կ'ունենայ հիւրասիրութիւն՝ Armenian Society of Los Angeles 117 South Louise Street, Glendale, CA 91205

Այսու տեղեկացնում ենք յարգոյ հանրութեանը, որ նախաձեռնութեամբ Լոս Անջելոսի իրանահայ Միութեան եւ բարձր հովանաւորութեամբ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի բարեխնամ առաջնորդ Գերշ. Տէր Յովնան Ս. Արք. Տէրտէրեանի, ընթացիկ տարուայ Յունիսի 7-ին, Կիրակի երեկոյեան ժամը 5-ին տեղի է ունենալու գրական-գեղարուեստական յուշերեկոյ նուիրուած իրանահայ վաստակաւոր ու սիրուած ուսուցիչ, մտաւորական, հասարակական գործիչ

ՎԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի, Մայիսի 17ին, 2015, ընտրանի հասարակութիւն մը փութացած էր Կլենտէյլի Հուվըր հայ սքուլի հանդիսասրահը, նշելու համար Վանի ինքնապաշտպանութեան եւ յաղթանակի տօնակատարութեան 100-ամեակը: Վասպուրականի հայրենակցական միութեան Լոս Անջելոսի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած սոյն միջոցառումին ներկայ էր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցույ Արեւմտեան թեմի առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Յովնան Արք. Վարդ. Եարտմեան, ինչպէս նաեւ շրջանի քաղաքական, հոգեւոր, միութենական եւ այլ կառույցներու ներկայացուցիչներ: Այս առթիւ տպագրուած էր օրուան իմաստին հետ առնչուող գեղատիպ յայտագիր գրքոյկ մը, որուն մէջ իրենց խօսքն ունէին

կրօնական, քաղաքական եւ մշակութային գործիչներ: ՀԲԸՄի սկաւտական խումբի կատարմամբ դրօշակի արարողութենէն ետք յոտնկայս ունկնդրուեցան ԱՄՆի եւ Հայաստանի քայլերգերը Յովիկ Գրիգորեանի կողմէ: Այնուհետեւ հանդիսավար Նունէ Աւետիսեան իր բացման խօսքով եւ ապա ամուսնեով ներկաները փոխադրեց «Մեր ցեղին հին ու նոր մշտական օրրան չքնաղ Վասպուրական մեր աշխարհ...»: Միութեան խօսքն արտասանելով կարէն Մուսաէլեան 100 ամեակի խորհուրդին մասին հետեւեալը պատգամեց «Յաղթանակի ոգեկոչումը թող լինի մղիչ ուժ, թող լինի ներշնչում ներկայ սերունդին՝ շարունակելու պահանջ»:

Շար.ք էջ 19

Advertisement for Hovsepien Preschool. Text includes: 'Welcome to Hovsepien Preschool! Now Enrolling!', '4:1 Student to Teacher Ratio', 'Nutritious Meals', 'Armenian and English Curriculum', '18 month Toddler Program', 'naeyc', 'For more information, please contact: Mr. Shahe Mankarian, Principal Mrs. Kristina Movsessian, Director kmovsessian@hovsepianschool.org 626.578.1343 www.hovsepianschool.org'.

Massis Weekly

Volume 35, No. 19

Saturday, May 23, 2015

Nagorno-Karabakh President Meets with French MPs and Senators

President Bako Sahakian with French MPs

PARIS – The President of the Nagorno-Karabakh Republic (NKR), Bako Sahakian, on Tuesday visited the National Assembly of France and met with a group of its members.

Bilateral relations were discussed during the meeting, and a special attention was paid to developing and expanding interparliamentary ties.

President Sahakian considered cooperation with the French National Assembly indispensable adding that there are promising prospects for its further expansion.

On 20 May President Sahakian visited the French Senate and met a group of Senators.

The President briefed the Senators on the state-building process in Artsakh, its domestic and foreign policy, the Azerbaijani-Karabakh conflict settlement process, regional trends and responded to questions.

The President underlined that official Stepanakert attaches importance to the development of bilateral relations with France, a friendly country and one of the cradles of democracy, a country which became a second homeland for hundreds of thousands of Armenians, who escaped their historic land following the Armenian Genocide.

The President rated high the role

of France in the Karabakh conflict settlement process and in maintaining peace and stability in the region.

As part of his working visit to France, President Sahakian on Tuesday visited an exhibition dedicated to the 1915 Armenian Genocide.

In his speech at the event, held at the Paris City Hall, the president highlighted the significance of the initiative, considering it an effective way of raising the world's awareness of the Genocide issue and the importance of recognizing and condemning the universal crime against humanity. The president said he finds cultural events as that a unique kind of message aimed at preventing new crimes of genocide.

Also on 20 May President Sahakian visited the town of Sarcelles and met there with the town authorities headed by Mayor François Pupponi.

A cooperation agreement between the Sarcelles and Martakert towns was signed during the meeting.

President Sahakian stressed that cooperation with various French towns and cities was of special importance for Artsakh, considering it a significant opportunity for urban development in our republic and deepening the Karabakh--France relationships.

Turkish Government Planning to Nationalize Tuzla Camp before Returning it to Armenian Community

ISTANBUL — The Turkish government is discussing ways to save the Armenian orphanage in Tuzla from demolition, said the head of the Foundations Department, adding nationalization is the best option, Daily Sabah reports.

The government is planning to nationalize the Armenian orphanage located in the Tuzla region of Istanbul to save it from demolition. The Kamp Armen orphanage will be nationalized before being handed over to the Armenian community. This way, the current owner of the property will not suffer from the transaction.

Foundations Department Presi-

dent Adnan Ertem, speaking to Sabah daily, said some were trying to cloud the issue and attack the government, arguing that everyone needs to understand that the government was doing everything it could.

The Armenian community is demanding for the return of the camp deed to the Church Foundation rather than expropriation and the allocation of the camp to the foundation, calling on the government to display its political will and return the camp to its rightful owner. But according to Ertem

Continued on page 3

Armenian Forces will Display Restraint During European Games in Baku

YEREVAN -- The Armenian military will do its best to prevent a fresh upsurge of fighting in the Nagorno-Karabakh conflict zone during the upcoming European Games in Baku, Armenia's First Deputy Defense Minister Davit Tonoyan said on Tuesday.

Tonoyan also warned Azerbaijan against escalating tensions along the "line of contact" around Karabakh and the Armenian-Azerbaijani border after the Olympic-style games scheduled for June 12-28.

"Olympic games will be held in Baku and Armenian forces will display restraint until their end," he told Tert.am in an interview. "They are already showing restraint now, which is evident and visible. We are not provoking [skirmishes] or escalating the situation."

The European Games, the first ever multi-sport event of its kind, are expected to attract thousands of athletes from around wider Europe. After months of deliberations Armenia decided in March to also take part in them with two dozen athletes.

The National Olympic Committee's decision, apparently dictated by the Armenian government, followed another escalation of deadly fighting between Armenian and Azerbaijani forces. U.S., Russian and French mediators effectively blamed Azerbaijan for the escalation in January.

Tension on the frontlines appears to have eased significantly in early April. The armed forces of Armenia and Karabakh have reported no combat casualties since then.

Some Armenian observers attribute

this relative calm to the Baku games, saying that the Azerbaijani leadership is anxious not to scare away foreign sporting delegations with talk of a renewed Karabakh war.

Tonoyan acknowledged the current "low intensity" of armed incidents in the conflict zone, suggesting that it may result from international pressure on Baku or dozens of casualties reportedly suffered by the Azerbaijani army in the first quarter of this year. "But I don't exclude and I even think it's quite possible that they are using this period to regroup their forces and prepare new provocations," he said.

Addressing Azerbaijani special army forces late last month, Azerbaijan's Defense Minister Zakir Hasanov announced the successful completion of "the first stage" of military operations against the Armenians. "Now, we have a more crucial stage ahead -- the second stage, which is to force the enemy to withdraw unconditionally from occupied Azerbaijani lands by dealing decisive and crushing blows to the enemy," he reportedly said.

"All of us must be ready for [the corresponding] order of the supreme commander-in-chief," added Hasanov. He would not say when President Ilham Aliyev might issue such an order.

Tonoyan also spoke of ongoing Azerbaijani "preparations for hostilities." "Will they opt for full-scale hostilities or carry on with the tactic of gradual expansion of local operations? Both scenarios are possible and we are prepared for both scenarios," he told Tert.am.

Shots Fired at Syunik Governer Suren Khachatryan's Car

GORIS (RFE/RL) — Law-enforcement authorities in Armenia said late on Wednesday that an unknown gunman opened fire on a car carrying Suren Khachatryan, the governor of the southeastern Syunik province notorious for violent conduct.

According to the Investigative Committee, Khachatryan, his driver and assistant came under fire on the road connecting the regional capital Kapan to Goris, the governor's hometown also located in Syunik. "Nobody was hurt," the committee said in a statement.

The statement added that Yerevan-based senior officers from the committee and the Armenian police rushed to the scene immediately after the reported shooting. "Necessary investigative measures are being taken to clarify all circumstances of the incident," it said.

The statement also said that a criminal case has been opened under a Criminal Code clause dealing with murder attempts. No arrests were reported in the following hours.

Khachatryan is one of Armenia's most controversial government offi-

Suren Khachatryan

cial because of a long history of violence involving himself and members of his family dominating the political and economic life of Syunik. The alleged shooting attack on his car came amid a lingering uproar sparked by the most recent violent incident linked with the family.

Khachatryan's equally notorious

Continued on page 3

EU Moves to Open Talks in New Deal with Armenia

BRUSSELS (RFE/RL) — The European Union's executive body has asked the EU member states to authorize it to open official negotiations on a new agreement to deepen political and economic ties with Armenia, a senior official in Brussels said on Tuesday.

The deal would serve as a less ambitious substitute for an EU-Armenia Association Agreement which was all but finalized almost two years ago. The Armenian government precluded its signing after unexpectedly deciding in August 2013 to join the Eurasian Economic Union (EEU).

Yerevan has since been trying to work out a different legal framework for closer ties with the EU that would not run counter to its membership in the EEU. Earlier this year Armenian and EU officials identified concrete areas to be covered by it. The executive European Commission now needs a "mandate" from the EU's member states for the start of official negotiations on the new accord.

According to the senior EU official, who did not want to be identified, the commission formally requested such permission on Tuesday. It remained unclear, though, whether the mandate could be issued during this week's EU summit in Latvia's capital Riga.

The summit slated for May 21-22 will focus on the EU's Eastern Partnership program offering privileged partnership to six former Soviet

republics. Three of them — Georgia, Moldova and Ukraine — have already signed association agreements with the EU.

The EU official confirmed that the planned deal with Yerevan will contain not only political but also economic provisions. "The new framework agreement with Armenia will certainly have a substantial trade and investment chapter," he told reporters from Brussels.

"There will be certain areas which are not covered by [World Trade Organization] disciplines," the official said. "For example, the fields of investment, procurements or some other areas where Armenia will be more free — these are also not covered by the Eurasian Economic Union — to provide for more market openings."

The official stressed that unlike the scrapped Association Agreement, the planned deal will not envisage free-trade arrangements. He argued that just like the EU member states Armenia and the other ex-Soviet republics aligned in the EEU are not allowed to negotiate free-trade deals on their own.

According to Armenian government statistics, the EU remained Armenia's leading trading partner last year, accounting for 26.6 percent of its commerce with the outside world. By comparison, the EEU's share in Armenian foreign trade stood at 24.5 percent in 2014.

Armenian 'Rapid Reaction' Troops Join Drills In Central Asia

YEREVAN -- An Armenian army unit was flown to Tajikistan on Thursday to take part in exercises that will be held there by a rapid reaction force of the Russian-led Collective Security Treaty Organization (CSTO).

The CSTO secretariat in Moscow announced that the exercises will take place near Tajikistan's border with Afghanistan and involve 2,500 soldiers from all six CSTO member states making up the alliance's Collective Operational Reaction Forces (CORF). In a statement, it said they will be backed by 200 tanks and armored vehicles as well as 20 warplanes and helicopters.

The participating troops reportedly include about 500 paratroopers from Russia.

The CSTO statement did not specify whether the drills are directly

connected with security threats to Tajikistan emanating from Afghanistan. It said only that they follow a "sudden examination" of the CORF's combat readiness.

The Armenian Defense Ministry reported that as part of that examination an Armenian contingent of the rapid reaction force was put on high alert on Wednesday. An Armenian military transport plane flew it to the Central Asian republic the following day.

A ministry statement did not disclose the number of Armenian soldiers that will join the drills.

The CORF was set up by Russia, Belarus, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan at Moscow's initiative in 2009. The Russian side pledged at the time to supply the NATO-style force with modern weapons.

New Metallurgical Plant to Recycle Industrial Waste

YEREVAN (RFE/RL) — The Armenian government has given the green light to the construction of a new metallurgical plant which officials say will create more than 1,000 jobs and recycle industrial waste from other mining enterprises generating much of Armenia's export revenue.

The privately owned facility is to extract ore from several "tailings" dumps in southeastern Syunik province that mainly belong to the Zangezur Copper and Molybdenum Combine (ZCMC), the country's largest mining company.

The ZCMC's principal shareholder, the German metals group Cronimet, signed last October a corresponding memorandum of understanding with the government and two other, little-known firms: VSEI Ventures Group and Alyotig. The latter is apparently based in Armenia, while VSEI might be connected with VS Energy International, a Dutch-registered holding company controlled by Russian and Ukrainian investors.

A government statement released on May 7 said Alyotig will be primarily in charge of the project envisaging the construction of a tailings-processing plant in Syunik that will cost \$240 million. Some 1,000 permanent and 500 temporary jobs are to be created during the first phase of the project's implementation, which will run through 2019.

"The project is quite good and we hope that [its first phase] will be fully implemented in the next two or three years," Energy and Natural Re-

sources Minister Yervand Zakharian told reporters on Wednesday. He said work on the recycling facility will start in the coming months.

Zakharian shed no light on the owners of the new mining operation or the source of their promised investments.

Government permission given to the project took the form of a special draft law that was approved by Prime Minister Hovik Abrahamian's cabinet on May 7. It is not yet clear when the government plans to push the bill through the parliament.

Zakharian and other officials have argued that the new plant will not only create jobs and boost output in the Armenian mining industry but also stem the decades-long growth of tailings dumps and ponds in Syunik. Hazardous leaks through their protective dams and pipes leading to them have not been uncommon.

According to government estimates, the ZCMC's tailings storage facilities alone have over 300 million tons of mining waste containing non-ferrous metals.

Mining and metallurgy is a key manufacturing sector of Armenia's economy, employing more than 10,000 people and accounting for nearly half of Armenian exports, which totaled just over \$1.5 billion in 2014.

The mining industry received a major boost in December with the inauguration of an ore-processing plant in the Teghut forest in the northern Lori province.

Iraq, Syria Sharply Boost Armenian Cigarette Exports

YEREVAN -- Exports of Armenian cigarettes continued to grow rapidly last year thanks to a near-doubling of their deliveries to Iraq and Syria, their principal markets abroad, according to government statistics.

Data from the Armenian customs service revealed by Hetq.am shows a more than 71 percent surge in cigarette exports that totaled \$116.6 million in 2014. They stood at just \$16.3 million in 2011.

The Iraqi market generated over two-thirds of the Armenian tobacco industry's total export revenue. This explains why Armenia's trade with Iraq rose by almost 39 percent to \$106 million in 2014.

The Armenian and Iraqi governments are eager to further expand bilateral trade, mainly carried out through Iran, with growing contacts between their senior officials as well as businesspeople from the two nations. In particular, they helped to launch in Febru-

ary a commercial flight service between Yerevan and Baghdad and Erbil, the capital of Iraqi Kurdistan where Armenia plans to open a consulate this year.

Another war-torn Arab state, Syria, became the second most important market for Armenian-made cigarettes in 2014. The Armenian customs service registered an almost six-fold increase in cigarette exports to Syria that were worth \$18.2 million.

Virtually all of those cigarettes were manufactured by three tobacco firms that are part of the Grand Holding group founded by Hrant Vartanian, one of Armenia's most famous businesspeople who died in April 2014. The conglomerate, which also comprises the country's largest chocolate and confectionery manufacturer, is now owned and run by his two sons. Much of the tobacco used by it is grown in Armenia.

Grand Holding's booming exports also helped to push up output in the broader Armenian tobacco industry.

AMAA Addresses Turkish Leaders Requesting Intervention at Camp Armen

PARAMUS, NJ -- In response to the recent news of the partial demolition of CAMP ARMEN in the Tuzla District near Istanbul, the Armenian Missionary Association of America (AMAA) has written to the President, Prime Minister and the United States Ambassador of the Republic of Turkey asking for their intervention and support.

During the partial demolition of the Camp in early May, a group of Armenians from Turkey, including some of the former students of the Youth Home of Istanbul, who grew up in Camp Armen, rushed to the site and are keeping guard day and night, thus halting further demolition of the Camp. Among those who went to the Camp was Raket Dink, the widow of Armenian-Turkish journalist Hrant Dink.

In the letters, Zaven Khanjian, Executive Director/CEO of the AMAA, asked that the Turkish leaders strongly consider an intervention and an immediate resolution to avoid further demoli-

tion of this historically significant and beloved Camp and to secure the return of the property to its rightful owners, the Armenian Evangelical Church of Gedik Pasa in Istanbul.

"We are imploring the help of Turkish leaders in this matter," said Mr. Khanjian. "Camp Armen was home to over 1,500 Armenian orphans who were gathered from the depths of Anatolia and was where Hrant and Raket Dink met, grew up and were married. The Camp was a labor of love for the orphans and it became their 'Atlantis' civilization. It is an important part of a very meaningful chapter in our Armenian history, and one which we do not want to lose. We pray that God will grant us all a peaceful resolution of this legal struggle."

The AMAA calls upon other Armenian churches and organizations to raise their voices and send similar letters and requests to the leaders of the Turkish government.

Turkish Government Planning to Nationalize

Continued from page 1

this was impossible without nationalization. The property has changed ownership several times, and the present owner needs to be fairly compensated before anything happens, "The only solution is for the state to nationalize and take over the property. After which we can discuss handing it over to the community." Ertem said.

The state seized the orphanage in 1987 before selling it. It changed hands several times over the years and the last owner, having decided to demolish the structure, faced serious demonstrations and protests. Dozens of demonstrators are currently holding a sit-in to prevent the structure's destruction.

In addition to the discussions

over nationalization and the handing over of the deed to the Armenian foundation, the Tuzla Municipality is also expected to revoke the site's demolition license.

Ruling Justice and Development Party (AKP) Istanbul parliamentary candidate Markar Esayan is also involved in the discussions. Esayan said he knew Prime Minister Ahmet Davutoglu was involved in the matter, adding it is now impossible to demolish the structure. He accused the current owner of deceiving the municipality by arguing that the structure was close to collapsing, which is how he was able to obtain the demolition license. He said the Armenian foundation was also to blame for not filing the necessary legal claims for the building in time.

Shots Fired at Syunik Governer

Continued from page 1

son Tigran was questioned by the Investigative Committee at the weekend in connection with a May 2 brutal beating near Goris of two men by a larger group of local residents. The severely injured victims claim that the attackers were led by Tigran Khachatryan. The latter denies the allegations.

The May 2 incident rekindled allegations by opposition politicians, civic activists and media commenta-

tors that the Syunik governor continues to enjoy impunity because of his staunch loyalty to President Serzh Sarkisian. Accordingly, there have been renewed calls for his ouster.

Khachatryan was already sacked in June 2013 shortly after Tigran and one of his bodyguards shot and killed a Goris-based businessman just outside the Khachatryan family's plush villa in the small town. The shooters were arrested but set free three months later. Suren Khachatryan was reappointed as Syunik governor a year later.

12 Dersim Armenians Baptized to Complete Return to their Identity

ISTANBUL (Agos daily) -- Following a six-month course of church doctrine and basic knowledge of Christian belief, 12 more Dersim Armenians took their first step back to Christianity with a collective baptism ceremony. Two married couples also held religious engagement ceremonies following the baptism ceremony held on 9 May 2015, Saturday at the Yesilköy Surp Istepanos Church.

The efforts of forcibly Islamised Armenians to 'return to their identity' has accelerated in recent years. Such individuals display a desire to live and express their identity openly, which they are forced to conceal in their neighbourhood, at school and at their workplace, and to bring an end to the division of identities sometimes even experienced within the same family.

Dersim Armenians have thus organized collective baptism ceremonies at Armenian churches to officially return to their religion. Following a six-month course of church doctrine and basic knowledge of Christian belief, 12 more Dersim Armenians took their first step back to Christianity with a collective baptism ceremony. Two married couples also held religious engagement ceremonies following the baptism ceremony held on 9 May 2015, Saturday at the Yesilköy Surp Istepanos Church.

A new life: Led by Father Dirdad Uzunyan, the baptism ceremony was presided over by Archbishop Aram Atesyan. Nazar Binatli, Pakrat Estukyan, Bogos Çolak, Kamer Karatayli ve Hagop Altinkaya were the godfathers of the Dersimians who returned to Christianity and took the names Karin, Derev, Naira, Lia, Arev, Arsaluys, Kristin, Hovnan, Rupen, Hovannes Minas, Lusin Mane and Minas. The couples Bogos-Sirpuhi Çolak and Hovannes-Lusin Çolak consolidated their marriage ties by repeating their vows in the presence of the Church. Yervant Dink and Kamer Karatayli acted as groomsmen for the couple.

We spoke to some of the Dersim

Armenians who were baptized on Saturday at the Surp Istepanos Church, and asked them about their feelings.

Arev: 'We are returning to our roots': 'I am now experiencing the freedom of being able to defend myself against those who insult us. Today, I am the happiest person in the world. For years, Armenians suffered the greatest insults at my workplace, and I could not speak back, fearing I would lose my job. From now on, I will wear my cross around my neck. We dreamed of this day since our childhood. We are returning to our roots.'

Hovannes Minas: 'We began as three, we ended up as twelve': 'This is a very happy day for me. I have been both baptized, and we held our religious marriage ceremony. It is an inexpressible happiness. We never forgot our religion. We can live freely now. I had made a promise to my mother and father to bury them in an Armenian cemetery, I was able to keep that promise as well. We were three of us when we decided to become baptized, and we achieved our purpose as 12. We are very happy.'

Hovnan: 'I will wear the Patriarchate's cross around my neck': 'I am very excited. We all received a course to become Christians. It was a beautiful experience to meet Archbishop Aram Atesyan. The cross presented to us as a gift by the Patriarchate is very meaningful for me, I will wear it around my neck for the rest of my life. In the past, I could not defend myself on this issue, now I can. I feel much freer now, I can express my identity to everyone.'

Kristin: 'I can now freely say I am a Christian': 'I feel amazing. I have been waiting for this day for a long time. I no longer have to conceal my identity. I can now freely say I am a Christian. I felt, from time to time, both in the Armenian community and my circle of friends, that I was being excluded because I had not been baptized, but this emancipation will serve as a remedy.'

833 W. Glenoaks Blvd. Glendale, CA 91202 (818) 240-0065

Dr. Missak Ekmekdjian
Chiropractor

Dr. Anahid Ekmekdjian
Chiropractor

Մեծահասակներու և մանուկներու Բարբափրաբքի բուժում:
Գլխացաւ, վզի, մէջքի, յօդային և մկանային ցտակը:
Խրքնաշարժի վթարի հետեանբով պատահած վնասուածքներու բուժում:
Չեր առողջութիւնը մեր մտահոգութիւնն է

Mexico Hosts Events Commemorating Armenian Genocide Centennial

MEXICO CITY -- From May 14 through May 17, a range of large cultural events dedicated to the Armenian Genocide centennial were held in Mexico City, the Armenian Foreign Ministry press office reports.

World famous Nezahualcoyotl concert hall hosted the Armenian National Philharmonic Orchestra (ANPO) on May 14 in Mexico. The first ever appearance of the national orchestra before the Mexican public was the last stop of ANPO's world Remembrance tour. Under the baton of Maestro Edward Topchian, the orchestra performed Aram Khachaturian's Spartacus suite, Saint-Saens' cello concerto and Tchaikovsky's symphony No. 6.

Ambassador of Armenia to Mexico Grigor Hovhannissian, Ambassadors and members of the diplomatic corps accredited to Mexico, representatives of Mexican civil society and media attended the event.

Mexico-Khachaturian On May 14, National Autonomous University of Mexico (UNAM) hosted a compelling exhibition dedicated to the centennial of the Armenian Genocide depicting the journey of Armenian survivors of the Genocide, who reached the Mexican shores and founded a new life and a new homeland there.

On May 16 and 17, the Nezahualcoyotl Hall hosted another two concerts performed by the renowned Armenian-American pianist Dora Serviarian and the OFUNAM orchestra of the National Autonomous University – one of the world's

largest and oldest universities. A powerful performance of Aram Khachaturian's legendary piano concerto was enthusiastically received by the music aficionados.

In the same week, the Embassy of Armenia to Mexico, in cooperation with the National Institute of Fine Arts, the National Music Conservatory and the National Cinematic Center, organized several viewings of Peter Rosen's award-winning documentary (the Hollywood film festival) "Khachaturian". During the two showings at the national Conservatory and the Cineteca Nacional music students, musicians and public received firsthand insights into the process behind the creation of the documentary from the co-producers – Aaron and Robert Kuhn as well as Serviarian.

These commemorative events were organized by the UNAM and the Embassy of Armenia to Mexico and were extensively covered by the local media.

Armenian National Philharmonic Orchestra Delivers Rousing Performance at the Walt Disney Concert Hall

LOS ANGELES -- Days after their moving concert at the nation's capital, on May 12 at 7:30 p.m., the Armenian National Philharmonic orchestra delivered yet another memorable performance at the world famous Walt Disney Concert Hall in Los Angeles. "A Concert of Remembrance" as it was titled, was dedicated to the Centennial of the Armenian Genocide.

Under the conductorship of Eduard Topchjan, the evening's program included performances of such

legendary classical works as Aram Khachaturian's Spartacus Suite, Tigran Mansurian's Concerto for Violin and String Orchestra, featuring violinist Anush Nikoghosyan and the great Russian composer Dmitri Shostakovich's Symphony No. 5 in D minor.

The sold out historic event with the captivating performance of the Armenian National Philharmonic Orchestra marked another milestone in the Centennial Commemoration of the Armenian Genocide.

Aivazovsky Painting to be Auctioned at Christie's

LONDON — The painting of Hovhannes Aivazovsky titled "American Shipping off the Rock of Gibraltar" will be the main lot of the Christie's "Russian" auction to be held in London. The auction will take place on June 1.

Christie's Russian Art sale on 1st of June will offer a selection of works by numerous highly sought-after artists including Ilya Mashkov, Niko Pirosmani, Nicholas Roerich and Ivan Aivazovsky. Session II will offer Russian Works of Art from the esteemed workshops of Fabergé, private and Imperial porcelain factories and renowned sculptors. This sale continues Christie's distinctive focus on offering works from private sources (over 75%), many of which are appearing at auction for the first time in history.

Ivan Aivazovsky's "American shipping off the Rock of Gibraltar" is one of the finest examples by Russia's

superlative maritime artist to ever appear at auction. Of museum quality, this work was painted in 1873 and sold for the first time at Christie's in 2007, establishing a new world auction record for the artist at £2.7 million, which was maintained for five years. An artist who enjoyed the patronage of three successive Tsars, in this work Aivazovsky captures the dawn of the steam age, depicting an American ship crossing the waters of the Mediterranean (estimate: £2,000,000-2,500,000.).

Post-WWI American Medical Philanthropy Highlighted at Library of Congress Armenian Lecture Series

Dr. Susan B. Harper Presents Research on Dr. Mabel Elliott

WASHINGTON, DC – For the 19th Library of Congress Vardanants Day Armenian Lecture Series, Dr. Susan B. Harper presented a lecture on "American Humanitarianism in the Armenian Crucible, 1915-1923."

Formerly Senior Officer at The Pew Charitable Trusts and Executive Director of the Templeton Prize for Progress in Religion, and currently a nonresident scholar at the Carnegie Endowment for International Peace, Dr. Harper reported on her findings about physician missionaries who as part of the overall Near East Relief effort traveled to Armenia and other countries to deliver medical aid in the

aftermath of the Armenian Genocide.

Harper focused on the contributions of Dr. Mabel Elliott who tended to the medical needs of refugees in Armenia, Turkey and Greece, and who authored one of the compelling accounts of the era "Beginning Again at Ararat."

Held on May 7, the lecture coincided with the opening day of events organized by the National Commemoration of the Armenian Genocide Centennial Committee and the Ecumenical Service held at the National Cathedral later that evening.

Dr. Harper previously participated in the conference organized in September, 2000 by the Armenian Na-

tional Institute and the Library of Congress where she presented a paper on the missionary Mary Louise Graffam who witnessed the Armenian Genocide. Her and other presenters' papers were published by Cambridge University Press in "America and the Armenian Genocide of 1915," under the editorship of Dr. Jay Winter.

Introduced by Dr. Levon Avdoyan, Armenian and Georgian Area Specialist at the Library of Congress, Dr. Harper's illustrated lecture was attended by an

audience of over 200 who were joined by Librarian of Congress Dr. James Billington and his wife, and Dr. Vartan Gregorian, President of the Carnegie Corporation of New York and former President of the New York Public Library. In 2012, Dr. Gregorian delivered the opening lecture for the Library of Congress exhibition on the occasion of the 500th anniversary of Armenian printing titled "To Know Wisdom and Instruction: The Armenian Literary Tradition at the Library of Congress."

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ...

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ շաբաթավերջին, Տպագի խորհրդատուներու շքեղ դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան «ԱՐԵԳ» պարախումբի Հայոց Յեղասպանութեան 100 ամեակի յիշատակին նուիրուած եւ «ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ» խորագրուած համոյթը՝ հովանաւորութեամբ գրասարձիկութեան նախարար՝ Տիար Միշէլ Ֆարաոնի, ներկայութեամբ պետական երեսփոխաններ՝ Ընկ. Սեպուհ Գալիաքեանի, Տիար Ժան Օղասապեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Սերժ Թուրսարգիսեանի, հոգեւոր հովիւներու, Ս.Դ.Հ.Կ. Լիբանանի Շրջանի Վարիչ Մարմինի ատենապետ՝ Տէր եւ Տիկ. Ընկ. Ալեքսան Բէօշկէրեանի, Հ.Կ.Բ.Մ.ի ատենապետ եւ Պէջրութի քաղաքապետարանի անդամ՝ Տէր եւ Տիկ. Արամ Մալեանի, Հ.Մ.Մ. Պէջրութի ատենապետ՝ Տէր եւ Տիկ. Ռաֆֆի Մալեանի, ինչպէս նաեւ ՀՀ ղեսպանատան ներկայացուցիչ՝ Տիար Դաւիթ Միրզախանեանի եւ Յեղասպանութիւնը ճանչցող կարգ մը ղեսպանատուներու ներկայացուցիչներու, հիւրերու եւ բազմահոծ ներկաներու: Լիբանանի եւ Հայաստանի քայլերգներու ունկնդրութեանն ետք, արաբերէնով բացման խօսքը կատարեց Ն.Ս.Մ.Մ.ի ատենապետուհի՝ Ընկ.հի Անի Եփրեմեան:

Այս տարուան ելոյթի գլխաւոր հատուածը շնորհակալական եւ երախտիքի արտայայտութիւն էր Հայոց Յեղասպանութիւնը ճանչցած երկիրներուն – Արժանթին, Պելճիքա, Պոլիվիա, Գանատա, Չիլի, Կիպրոս, Ֆրանսա, Գերմանիա, Յունաստան, Իտալիա, Լիթուանիա, Լիբանան, Հոլանտա, Լեհաստան, Ռուսիա, Սլովաքիա, Շուէտ, Չուիցերիա, Ուրուկուայ, Վատիկանի Պապական Աթոռ, Վենեզուելա – որոնցմէ իւրաքանչիւրի ազգային պարին տրամադրուած էր յատուկ բաժին:

Լիբանանի նկատմամբ երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան արտայայտութիւնը դրսեւորուեցաւ ԱՐԵԳի լուսաշող ապագայի կորիզը նկատուող կրտսերներու խումբին պարով, որոնք իրենց ժպտուն եւ ոգեւորիչ շարժուածքներով ներկայացուցին լիբանանեան ազգային պարը:

Պատանիներու «Բագարան» խումբը իր կարգին անթերի կատարումով մը ներկայացուց «Տարօնի» պարը, որ անգամ մը եւս փաստեց թէ այս խումբը արդէն իսկ պատրաստ է հեզասահ անցում կատարելու երէցներու խումբ, որովհետեւ անկասկած որ անոնք ամբողջութեամբ կարողութիւնը ունին արդարացնելու եւ իրականացնելու իրենց վստահուած որեւէ մակարդակի պարային համադրում:

Միւլիա Յակոբեանի «Մուռթիկ» երգով փոքրիկներու խումբին մէջէն յատկապէս փայլեցաւ փոքրիկն Կալի Շահինեան, որ հակառակ փոքր տարիքին, շատ ազատօրէն եւ ճշգրիտ կատարողութեամբ կ'արտայայտէր իրեն վստահուած բաժինը: Իւրայատուկ էր նաեւ քիւրտ երգիչ Քարտէս Թուրքուլէրի մեկնաբանութեամբ «Կանչում եմ» երգի հնչողութեան տակ չորս պարուհիներու կարինէ Եփրեմեան-Չոլաքեանի, Նինա Պապոյեանի, Սելին Ածիլաճեանի եւ Թրէշաի Սիւլեանի կատարողութեամբ նազպարը: Ճիշդ է, տարբեր էր մեր սովորական նազպարերէն եւ աւելի կը յիշեցնէր դարաբաղեան պարերը, սակայն նոյնքան հետաքրքրական եւ արտայայտիչ:

Այս ելոյթներու ընթացքին բեմին վրայ իրենց ներկայութիւնը անգամ մը եւս հաստատեցին պարախումբի հայու խորիստ ոգին եւ առնականութիւնը փոխանցող տղոց կազմը: «Արարատ» Մեր Լեռն է» պարով անոնք հետեւողական քանիւրորդ տարին ըլլալով փաստեցին որ իրենց կատարողութեան մէջ յետքայլ չկայ, այլ միայն դէպի յառաջընթաց եւ բարելաւում:

Այս ելոյթի գլխաւոր լուսարձակները իրենց համընթացութեան պարը: Շատ ոգեւորիչ էր տեսնել հայութեան գիրկը վերադարձող այս բռնի իսլամացած հայորդիներու պարը, որ իսկապէս շատ նմանութիւններ ունէր մեր հայկական ազգային պարերուն:

Փոքրերու կատարողութեամբ եւ Արեւներ խումբի մեկնաբանութեամբ «Պար Բունեն» պարէն ետք, բեմ բարձրացան խումբի մատողաչ պարման-պարմանուհիները «Քամին Ձանա» երգի հնչիւններու ներքոյ: Կ'արժէ մատնանշել որ այս խումբի մարզումները վստահուած էին պարուսույց Տիկին Մարիթան Ատուրեանին:

Դարձեալ «Բագարան» կազմի «Վեր-վերի» խորագրեալ պարէն ետք, հանդիսատեսը վայելեց հայկական աւանդական հարսանիքը, իր աւանդական յատկանիշներով, մինչ կինտոներու հիւստերային ներկայութիւնը կենսուրախ եւ ծիծաղաշարժ պահեր ստեղծեց հանդիսատեսին մօտ:

«Գոհար» Սիմֆոնիքի մեկնաբանութեամբ «Մշեցի Մօր Երգի» հնչիւններուն ներքոյ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան «ԱՐԵԳ» պարախումբի ամբողջ կազմը Փակման պարով բեմ բարձրացաւ հրաժեշտ տալու իր հանդիսատեսին, սակայն խոստանալով որ վերածնունդը պիտի շարունակուի նորանոր ելոյթներով... Մայր Հայրենիքի երկնակամարին տակ:

Ն.Է.Ն.

ՄԵՔՍԻԿՕ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ 100-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻԳԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԹ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Մայիսի 14-ից 17-ը Մեքսիկոյում տեղի են ունեցել Հայոց Յեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին նուիրուած մի շարք խոշոր մշակութային միջոցառումներ, տեղեկացնում է ՀՀ ԱԳՆ-ն:

Մայիսի 14-ին Մեքսիկոյի աշխարհահռչակ «Նեսահուալկոյոտլ» համերգասրահում կայացաւ Հայաստանի Ազգային ֆիլհարմոնիկ նուագախումբի՝ պատմութեան մէջ առաջին ելոյթը Մեքսիկայում, որը կուէկտիւրի համաշխարհային հիւրախաղերի վերջին հանգրուանն է: Էդուարդ Թոփչեանի ղեկավարութեամբ Ազգային նուագախումբը մեքսիկացի հանդիսատեսին ներկայացել է Արամ խաչատրեանի «Սպարտակ» սիւիտի, Սեն Սանսի թաւջութակի կոնցերտի եւ Չայկովսկու 6-րդ սիմֆոնիայի կատարումներով:

Համերգին ներկայ էին Մեքսիկայում ՀՀ ղեսպան Գրիգոր Յովհաննիսեանը, Մեքսիկայում հաւատարմագրուած մի շարք ղեսպաններ, հասարակական-քաղաքական գործիչներ, լրագրողներ:

Մայիսի 16-ին-17-ին նոյն սրահում կայացել են 100-րդ տարելիցին նուիրուած եւս երկու համերգ՝ ամերիկահայ հանրայայտ դաշնակահար Դորա Սերվիարեանի եւ Մեքսիկայի Ազգային ինքնավար համալսարանի (UNAM) ֆիլհար-

մոնիկ նուագախումբի մասնակցութեամբ: Լեգենդար դաշնակահարի եւ երիտասարդ նուագախումբի համագործակցութեան արդիւնքում ստեղծուած Արամ խաչատրեանի դաշնամուրային համերգի իւրովի մեկնաբանութիւնը հանդիսատեսի կողմից ջերմ ընդունելութեան է արժանացել:

Մայիսի 14-ին Մեքսիկայի խոշորագոյն՝ Ազգային ինքնավար համալսարանում բացուել է Հայոց Յեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին նուիրուած ծաւալուն ցուցահանդէս, որը հանդիսատեսին լուսանկարների միջոցով ներկայացրել է Յեղասպանութիւնից փրկուած տասնեակ հայ ընտանիք-ների ճակատագրերը, որոնք ապաստան են գտել Մեքսիկայում:

Նոյն օրերին Մեքսիկայի Ազգային կինոդարանում եւ երկրի Ազգային կոնսերուատորիայում ցացադրուել է Հոլիվուտի կինոփառատօնի դափնեկիր, հանրայայտ վաւերագրագէտ Փիթեր Ռոզենի «Խաչատրեան» վաւերագրական կինոնկարը:

Միջոցառումները տեղի են ունեցել Մեքսիկայի Ազգային ինքնավար համալսարանի եւ Մեքսիկայում ՀՀ ղեսպանութեան համագործակցութեան շնորհիւ ու լայնօրէն լուսաբանուել են մեքսիկական մամուլում:

VA Print Media
 Book Printing • Hard Covers • Year Books
 Restoration of Old Books & Bibles

Նոր Գիրքերու Տպագրութեան եւ Հին Գիրքերու Նորոգութեան Համար Հեռ.աձայնել՝ ՎԱՀԷ ԱԶԱՊԱՀԵԱՆԻՆ

Vahe Atchabahian
 1743 E. Elizabeth St. • Pasadena, CA 91104
 Tel: 626-793-6220 • Cell: 626-354-5924
 vamedia@yahoo.com • www.vaprintmedia.com

«ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ» ԿԸ ՅԻՇԵՄ ԵՒ ԿԸ ՊԱՅԱՆՁԵՄ

ԴՌԿՏ.ՀՐԱԹՐ ԶԷՊԷՃԵԱՆ

Մեր ընտանիքի պատմությունը սիրած եմ, բայց նաև ժամանակ տրամադրած՝ փորձելով կառուցել այսպէս ըսած «ընտանեկան ծառ»։ Եւ այս ոչ միայն անուններով, բայց նաև նկարներով։ Եւ այս նկարները ինծի համար դարձած են հարստություն, ապա նաև աւանդ եւ ժառանգ՝ ապրելու իմ (ու ընտանիքիս) կեանքը նոյն տեսլակաւնով...:

Բայց այս նկարները կը խօսին... Անոնք պատմություն են, բայց նաև աւելին...։ Նկարին մէջ իւրաքանչիւր հարազատ ապրած է իր կեանքը Պատմական Հայաստանի մէջ, կերտած է տուն եւ ընտանեկան բոց, բերած է իր նպաստը հաւաքական ու ազգային կեանքին, բայց նաև «խմած» նահատակութեան դառն բաժակէն՝ սպաննուելով եւ կամ անցնելով Յեղասպանութեան արհաւիրքէն՝ հայ ժողովուրդի ամբողջութեան հետ։ Իմ ընտանիքիս այդ արհաւիրքին մէջ պիտի ըլլար աւելի քան քսանհինգ նահատակ՝ սկսելով 1909 թուականի Ատանայի ջարդերէն ու ողբերգութենէն, հասնելով մինչեւ 1915 ցեղասպանութիւնը...։ Այս ընտանեկան ծառի մէջ են նաև իմ նահատակ հարազատներու նկարները...։ Ամէն անգամ, որ կը բանամ ու կը նայիմ այդ նկարներուն՝ իրենց աչքերէն այս յատուկ պատգամը կը կարդամ...։ «Եթէ պիտի չիշես մեզ՝ բայց նաև պիտի պահանջես...»։

Կ'արժէ մէկ-մէկ բանալ մեր ընտանիքի պատմութեան էջերը...։

Հօրենական մեծ հայրս եղած է Այնթապի ծնունդ՝ իսկ մեծ մայրս Հասան Պէյլիի։

Մեծ հօրս հայրը՝ Յովհաննէս աղա ձէպէճեան, եղած է Այնթապի երեւելիներէն։ Տասնինը տարեկանին ընդունած է Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ դաւանանքը։ Ամուսնացած է Մեննուշ (Մանուշակ) Գարամանուկեանի հետ եւ կազմած բազմանդամ ընտանիք՝ իր զաւակներուն ջամբելով ուսում եւ զարգացում։ Ան եղած է պիստակի յաջող վաճառական. այս ընթացքին կրցած է ձեռք բերել վաճրի պիստակի թուփերու տարածուն անտառներ եւ զանոնք պատրաստելով ստանալ պիստակի ծառեր։ Երիտասարդ տարիքին ձեռնարկած է հաստութեան աշխատանքները, սեփականատէրը եղած է կալուածներու։ Այդ կալուածներուն մէջ էր Այնթապի իր քարաշէն բնակարանը՝ մեծ բակով եւ աւազանով։ Եւ

այդ բնակարանը դարձած էր մեր ընտանիքին, ինչպէս ուզած էին կոչել, «Պապենական Տունը»...։

Բայց այդ տունը միայն քար չէր։ Ան, իր մթնոլորտով, ստեղծած էր հայկական ու քրիստոնէական հոգի՝ որով կարելի եղած էր ջամբել դաստիարակութիւն եւ մշակութիւն։ Տունը դարձած էր հիմք, որուն վրայ կերտուած էր գերդաստանիս հայկական նկարագիրը եւ տարիներու ընթացքին փոխանցուած սերունդէ սերունդ...։ Մինչեւ այսօր Այնթապի մեր «Պապենական Տունը» կանգուն է եւ վերածուած է երեխաներու համար յատուկ խաղալիքներու թանգարանի։

Հօրեղբայրս եւ հայրս ծնած են Այնթապ՝ «Պապենական տան» մէջ։ 1915ի ամրան հայերը Այնթապէն տեղահան ընելու խօսակցութիւնները սկսած էին տարածուել, թէեւ թուրքը կը փորձէր հաւաստիացնել, թէ «պարզ տեղափոխութիւն մըն էր ըլլալիքը եւ թէ շուտով պիտի վերադառնան...»։ Արդէն իսկ լուրերը կը հասնէին տարբեր քաղաքներու մէջ հայերու կրած տառապանքներուն մասին, ինչ որ առաւել մեծ մտաւախութիւն կը ստեղծէր Այնթապի հայութեան մօտ. ան թուրքին նկատմամբ իր հաւատքը ամբողջովին սկսած էր կորսնցնել։ Հայերը յատուկ կը տեսնէին, թէ իրենց տեղափոխութենէն ետք իրենց ունեցուածքը թալանի պիտի ենթարկուէր...։ Այն ինչ՝ խօսք իրենց կեանքերուն մասին։ Եւ սկսաւ խուճապը...։ Հայեր կը փորձէին «ծախել» այն ինչ, որ կը խորհէին թէ կրնային...։ Գեղեցիկ պնակեղէններ, գորգեր, կարասի, ժամացոյցեր ու տակաւին...։ Հազար արժէքին՝ թուրքը տասը կ'առաջարկէր՝ եւ այդ ալ քմծիծաղով...։ Իսկ հայուն համար կարելորդ էր քիչ մը դրամն էր, «անորոշ» այդ ճամբորդութիւնը սկսելէն առաջ...։

Եւ եկաւ ժամը Այնթապի հայութեան բռնազաղթին ու տեղահանութեանը։

Նկատի ունենալով, որ մեծ հայրս սպայ էր Օսմանեան բանակին մէջ, իր ընտանիքին տեղահանումը աւելի «մեղմացուած» էր եւ հրահանգուած էր, որ ան ընտանեօք Հալէպ փոխադրուի։ Հօրեղբայրս՝ Տօքթ. Ռոպէր ձէպէճեան այդ «մեղմացուած» տեղահանումը այսպէս կը նկարագրէ իր յուշերուն մէջ. «Տխուր առաւուր մը։ Այսպէս, զրաստներու կարաւանով ճամբայ ելլանք։ Փոքր եղբայրս եւ ես քարիւղի սնտուկներու մէջ ծուարած, աւանակի մը կողմերը բեռցուած

էինք»։ Բայց կար նաև անորոշութիւնը եւ վախը...։ «Չեմ գիտեր, թէ ինչպէս» հասանք Աղա-Գոյուն երկաթուղային կայարան՝ Հալէպի ճամբան, ճարապետներ յաջորդող գիւղը։ Գիշեր էր սակայն։ Այստեղ կարաւանը ցրուեցաւ չոր հողատարածքի վրայ։ Օթեւան չկար, կը պատրաստուէինք բացօթեայ գիշերել։ Տխուր ամբողջ մը՝ անպաշտպան, երկիւղած դէմքեր, որոնք երէկ տակաւին հանգիստ բնակիչներ էին պապենական իրենց տուններուն մէջ»։

Անպայմանօրէն կը սկսիս հարց տալ։ Ինչու՞ այս անմեղ ժողովուրդը արմատախիլ պէտք էր ըլլար իր պապենական տուններէն...։ Այն տուններէն, զորս շինած էր իր վաստակած արդար աշխատանքով...։ Տեղահանումը կը շարունակուի...։ Յուզումը եւ ողբերգութիւնը չեն ուշանար։ Եւ հօրեղբայրս է դարձեալ իր յուշերուն մէջէն։ «Աւագ ծնողացս հետ մենք Հալէպ հասանք շոգեկառքով։ Չեմ գիտեր ինչ՞ պատահեցաւ կարաւանի մէջի մնացեալ ընտանիքներուն, որոնց հետ հասած էինք Աղա Գոյուն։ Աւելի ուշ իմացանք, թէ հօրեղբոր եւ հօրաքրոջ ընտանիքները քշուած

էին հարաւ, Համայէն անդին։ Իսկ Նոյեմի հօրաքրոջ ընտանիքը, անմասն իր հինգ զաւակներով, հեռաւոր Խապսէ, Տէր Զօրի ճամբուն վրայ, աւաղ...։ Այդ ընտանիքին եւ ոչ մէկը պիտի տեսնէինք կրկին»։

Հալէպի մէջ սկսաւ իմ գերդաստանին «նոր» կեանքը, այս անգամ սփիւռքեան իրականութեան մէջ։ Այս իրականութեանը մէջ անհրաժեշտ էր ստեղծել «նոր Տունը» որպէս շարունակականութիւն «Պապենականին»՝ որ արմատախիլ եղած էր...։

Տարիներու ընթացքին սկսայ ըմբռնել ու հասկնալ, թէ ինչու՞ համար հօրեղբայրս այնքան կը շեշտէր «Պապենական տուն» հասկացողութիւնը։ Հալէպի իր բնակարանը անուանած էր «Պապենական», ինչ որ վերանուանումն էր Այնթապի ընտանեկան յարկին։ Այդ «Պապենական Տան» ոգին եւ ջերմութիւնը կը փորձէր ստեղծել Հալէպի մէջ՝ մեր ընտանեկան իւրաքանչիւր հանդիպման, յետցեղասպանութեան վերապրող երրորդ եւ չորրորդ սերունդներուն մօտ։ Որպէս ցեղասպանութեան երրորդ եւ տակաւին չորրորդ վերապրող հայ սերունդներ, տարիներու ընթացքին պիտի ընկալէինք «Պապենականին» հաղորդականութիւնը եւ կամաց-կամաց պիտի իւրաքանչիւր հանդիպման, յետցեղային ու ընտանեկան դաստիարակութեան։ Դաստիարակութիւն մը, որ սկսած էր Այնթապէն եւ

հասած Հալէպ։ Ու տակաւին Պէյրութ, եւրոպա եւ ամերիկաներ...։ Եթէ թուրքը կրցաւ տեղահան ընել հայը, բայց արդեօք կրցաւ վերացնել նոյնինքն այս դաստիարակութիւնը...։

Հարազատներուս նկարներուն մէջ կը կարդամ նաև պահանջատիրութեան պատգամ։ Մէկիկ-մէկիկ կը նայիմ իւրաքանչիւր նկարի։ Այնտեղ են նաև բոլոր անոնք, որոնք նահատակուեցան, բայց նաև անոնք, որոնք անցան Յեղասպանութեան եւ տարագրութեան արհաւիրքէն...։ Կանգ կ'առնեմ Նոյեմի մեծ հօրաքրոջ ու անոր ընտանիքին նկարին դիմաց...։ Նոյեմիէն մեզի մնացած է մէկ երկար նամակ՝ դրկուած անապատի այդ ճամբայէն։ Հայատառ թրքերէնով եւ մատիտով գրուած։ Ան իր ծնողքին կ'իմացնէ, թէ ամուսինը տարագրութեան ճամբան թիֆուսէ վարակուելով մահացած է եւ կը խնդրէ նիւթական օգնութիւն...։ Նոյեմին կ'ուզէր ապրիլ, բայց...։ Իր ընտանիքն ալ չկրցաւ օգնութեան փութալ իրեն։ Նոյեմին, իր ամուսինը եւ հինգ զաւակները իրենց աչքերը փակեցին տարագրութեան մէջ՝ հեռու «Պապենական Տուն»։

Անոր կարօտով...։ Եթէ իմ ընտանիքս ինծի մնաց «նկար» մը, բայց այս նկարը անշարժ թուղթի կտոր մը չէ պարզապէս։ Ան կը խօսի, եթէ ոչ լեզուով, ապա գէթ իւրաքանչիւրին աչքերուն մէջէն կայ ցոլացող պատգամով...։

Եւ պատգամը «կարօտն» է...։ Կարօտը իւրաքանչիւր հայրդրին, որ անմեղօրէն նահատակուեցաւ։ Բայց նաև կարօտը տան՝ «Պապենականին»։ Այն Տան, որով հայը շինեց ընտանիք, կերտեց սերունդ, բայց նաև պատմութիւնը եւ մշակույթ։ Այս պատմութիւնը այսօր կենդանի է եւ աշխուժ...։

Այս աշխուժ պատմութեան կարօտն է որ մենք պիտի տանինք դէպի ապագայ։ Պիտի տանինք զայն՝ մէկ կողմէ չիշելով՝ բայց նաև պահանջելով...։ «Պապենական Տունը»։

Նոյեմին եւ բոլոր մեր նահատակները մեզ կը փոխանցեն պատգամ մը, թէ անոնք կարօտցած են «Պապենական Տունը»...։ Բայց նաև աւելին...։ Անոնք կը յորդորեն մեզ՝ թէ «Պապենական Տան» կարօտը պէտք է չիշենք, բայց նաև պահանջենք...։

Եւ այս հայուն Ազգային դաստիարակութիւնն է...։ Կարօտը միշտ վառ պահել։ Կարօտը՝ ուր «Պապենական Տունը» պիտի չիշենք եւ պահանջենք...։

ԳՐԱԲԱՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՅԱՅՈՑ ԴԱՍԱԿԱՆ ԼԵՁՈՒ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՔԱՆԱՆՆԱՆ

Ներկայ եւրոպական գիտակցութեան մէջ դասական լեզուանունան ներքոյ հիմնականում հասկանում ենք մի «մեռած» հին լեզու, որն ընկած էր հին աշխարհի եւ միջնադարի քաղաքակրթական տարբեր ընդհանրութիւնների գրաւոր ավանդոյթի հիմքում: Ասենք լատիներէնը՝ Արեւմտեան Եւրոպայում, հին յունարէնը՝ Բիւզանդական կայսրութիւնում, գրաբարը՝ Հայոց դասական մշակոյթի հիմքում, դասական ասորերէնը՝ ասորական բոլոր քրիստոնեայ համայնքների ու եկեղեցիների շրջանակներում, հին սլաւոներենը՝ արեւելեան սլաւոնական ժողովուրդների ավանդութեան սկզբնաւորման եւ զարգացման տարբեր փուլերում եւ այլն: Պէտք է նշել, որ դասական լեզուն գրեթէ միշտ ստանձնում է նաեւ «սրբագան լեզուի» գործառնոյթը՝ տիրապետող դառնալով իւրաքանչիւր քաղաքակրթութեան վեհագոյն հոգեւոր հարթութեան վրայ: Նախորդ բոլոր օրինակներին յաւելնէք եբրայեցեանի՝ որպէս սրբագան լեզու ցայսօր սրբօրէն պահպանուող գործառնոյթը յուդայականութեան մէջ, ակետերէնի (մասամբ նաեւ պահպանուող) գործածումը՝ որպէս գրադաշտականութեան նուիրական լեզու կամ արաբերէնին վերապահուած բացառիկ դերն իսլամում: Իրականում, դասական լեզուի կրօնական սրբագանացումը կարեւորագոյն ցուցիչն է քաղաքակրթութեան ինքնութեան եւ ինքնուրոյնութեան լիարժէք կայացման: Այսինքն, դասական եւ խորքային հիմնարկ միասնական քաղաքակրթութեան սահմանները ճշտում են տուեալ ընդհանրութեան մէջ մէկ սրբագան եւ դասական լեզուի գործածմամբ: Այս առումով, որքան էլ անսովոր հնչի, Արեւմտեան Եւրոպան սկզբունքօրէն մէկ հոռոմէակաթովիկ (այժմ գրեթէ ամբողջապէս կորուսեալ) քաղաքակրթութեան ժառանգորդ է: Նոյնը կարելի է ասել նաեւ հին սլաւոներենի երբեմնի տիրապետութեան սահմաններով ուրուագծուող արեւելասլաւոնական ժողովուրդների քաղաքակրթական միասնութեան մասին, որը, սակայն, ամբողջապէս ինքնուրոյն քաղաքակրթութիւնն է, այլ՝ բիւզանդականի կիսանկախ ենթաշառուարիղը:

Եթէ առաջնորդուենք չիչեալ տարրորոշիչ սկզբունքով, ապա մենք հայերս, ասորիները եւ ղպտիներն ինքնուրոյն եւ ինքնակալ քաղաքակրթութիւններ ենք, քանի որ մեր ազգային ընդհանրութիւնների դասական լեզուները բարձրացուել եւ ստանձնել են նաեւ սրբագան լեզուի կարգավիճակ:

Սրբագան լեզուն ազգային ընդհանրութեան լեզուական այն տարբերակն է, որը կանոնաւորում եւ արարում է մարդու յոյզերի, մտածութիւնների, գերբնականի հետ առնչուելու եւ մշտնջենաւորի մէջ խորաթափանցելու անհատական եւ ընդհանրական փորձառութիւնը: Այն մարդու ոգեղէն աստուածային էութեան գերագոյն դրսեւորումն է: Ինքնին հասկանալի է, որ նման դրսեւորումը փոփոխական եւ հեղհեղուկ լինել չի կարող: Այն տարբեր ժամանակաշրջաններով եւ մարդկային խառնուածքով պայմանաւորուած ողջ գանազանութեամբ հանդերձ պէտք է կրի

միասնականութեան գորեղ կնիքը՝ բոլոր ժամանակների եւ բոլոր անձանց մտքին եւ հոգուն հասկանալի, ընդունելի եւ ներագող լինելու համար: Այս է սրբագան լեզուի կարեւորագոյն առանձնատարկութիւնը՝ անկախ ժամանակի, վայրի եւ խառնուածքի լինել միեւնոյն ճշմարտութեան, գիտութեան եւ ոգեղէն հարստութեան կատարեալ ներակիչն ու փոխանցողը:

Հասկանալի է, որ սրբագան լեզուի մասին մեր արած ակնարկներն ինքնաբերաբար վերաբերում են նաեւ քաղաքակրթակերտ ներուժի ազբիւր հանդիսացող լեզուի դասական գործառնոյթին: Խնդիրն այստեղ նոյն է՝ ապահովել լեզուամշակութային միասնականութեամբ օժտուած ազգային ընդհանրութեան քաղաքակրթական գանձարանի յարատեւ եւ անարգել փորձանցումը բոլոր ժամանակների բոլոր սերունդներին: Այսօր դա ինչպե՞ս կարելի է թւում, բայց մարդկութիւնը դեռ անդրադառնալու է այս մոռացուած ճշմարտութեանը:

Այսօր մեզ վարժեցրել են այն անհեթեթ մտքին, որ լեզուն, իբր, սոսկ տեղեկութիւնների փոխանցման տեխնիկական միջոց է: Քստմենլի սո՛ւտ եւ մարդ էակի վեհութեանը հասցուած անարգիչ հայհոյանք: Լեզուն՝ խօսքը՝ մեր ստեղծարար էութեան բիւրեղացումն է, իւրաքանչիւր ազգի՝ մշակութային եւ գոյաբանական գերագոյն արժէքը (Հայրենի հողի հետ միասին): Հնագոյն ժամանակներից մարդիկ գիտակցել են խօսքի արժէքն ու գորութիւնը: Խօսքը՝ մարդու Աստուծոյ պատկերով եւ նմանութեամբ ստեղծուած լինելու, նրա բանականութեան եւ ոգեղենութեան վկայութիւնն է ու զէնքը, որով կերտուել եւ կերտուելու է մարդու փառքը եւ հոգեւոր կատարելութիւնը: Խօսքը իւրաքանչիւր բարի նորարարութեան ակունքում է: Նիւթական աշխարհում խօսքը կենսագործում է վերին իրողութիւնների հիմաստը:

Բնականաբար, այս կերպ ընկալած լեզուն կամ խօսքը միանգամայն վեր է անընդմէջ փոփոխուող եւ անկայուն աւօրեական խօսուածքից:

Իւրաքանչիւր ազգային լեզու ունի պատմութեան ուրոյն ընթացք:

Կան ազգեր, որոնց (թող շատ տարածուած եւ քաղաքականապէս գորեղ) լեզուներն այդպէս էլ չեն կարողացել բարձրանալ դասական եւ, յատկապէս, քաղաքակրթակերտ սրբագան եւ մշտնջենահաստատ լեզուի մակարդակին: Դասական եւ սրբագան լեզու լինելու շնորհին արժանացել են լիւրաւի սակաւ թուով լեզուներ, որոնց շարքում գրաբարն ունի իր ուրոյն եւ մեծապէս պատուաւոր տեղը:

Աստուածային նախաինամութեամբ եւ պատմական ընթացքի օրինաչափութեամբ հասնում է ի վերուստ սահմանուած այն ժամանակը, երբ լեզուի տուեալ ժամանակի արձանագրած դրութիւնը (որը միշտ էլ ամենակատարեալն է) գրի է առնուած՝ յետ այսու ստանձնելով չաւերժօրէն անփոփոխ դասական եւ սրբագան լեզուի գործառնոյթը: Մեր պարագային դա Ե. (հինգերորդ) դարն էր: Ե. դարից յետոյ հայերէնի զարգացումն ընթացաւ երկու ուղղութեամբ: Մի կողմից խօսակցական բարբառներն անընդհատ ձեւափոխուում էին, միւս կողմից դասական ու սրբագան

Շարք էջ 19

Abril Bookstore

Գրաբարի հիմունքներ

Basics of Grabar (Classical Armenian)

Ներածական դասընթաց

Introductory Course

ՀՐԱԻՔ

Ararat Foundation

«Գրաբարի հիմունքներ» դասընթացի նպատակն է տալ հիմնարար ներածական գիտելիքներ՝ գրաբարի քաղաքակրթական արժէքի, քերականական կառուցուածքի, գրական ոճերի եւ գործածութեան անցեալ, արդի եւ ապագայ ոլորտների վերաբերեալ: Նոր լոյսի ներքոյ են քննուելու գրապայքարի, եկեղեցական ծիսակարգի աշխարհաբար թարգմանութեան եւ յարակից այլ հարցեր: Դասընթացին հետեւած անձինք կը կարողանան հասկանալ պարզ գրաբարեան գրուածքներ եւ մեր ոսկեդէմիկ լեզուի մասունքներ իրենց կենդանի խօսքում ինքնուրոյնաբար գործածելու ելակետային հիմնաթիւններ:

Դասընթացի հեղինակն Արցախի Քարվաճառ քաղաքի բնակիչ՝ հասարակական եւ գիտակրթական ոլորտներում աշխատող Ալեքսանդր Քանանեանն է:

Իւրաքանչիւր դասընթացի մաս են կազմելու գրաբարի քերականական երեւոյթների բացատրութիւններ, աշխարհաբարից գրաբար թարգմանութիւններ, գրաբարեան երկերի համառօտ հատուածների վերլուծական ընթերցումներ եւ շարականների լսումներ:

Դասընթացին մասնակցելու համար բաւարար է արդի Հայոց լեզուի ազատ իմացութիւնն ու գրաճանաչութիւնը:

Ցունիսի 2-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարը՝ որպէս Հայոց դասական լեզու: Ընդհանուր տեսութիւն, Ոճեր, Կիրառման ոլորտներ, Գրապայքար:
Ցունիսի 4-ին, հինգշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարեան բայեր: Մաս Ա:
Ցունիսի 9-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարեան բայեր: Մաս Բ:
Ցունիսի 11-ին, հինգշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարեան բայեր: Մաս Գ:
Ցունիսի 16-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարեան հոլովներ եւ հոլովումներ:
Ցունիսի 18-ին, հինգշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Գրաբարեան հոլովներ եւ հոլովումներ:
Ցունիսի 23-ին, երեքշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Նախդիրներ եւ դերանուններ:
Ցունիսի 25-ին, հինգշաբթի, երեկոյեան 07.00-ին: Նախդիրներ եւ դերանուններ:

Մասնակիցների մեծամասնութեան ցանկութեամբ դասաւանդման համար գործածուելու է արեւելահայերէնը կամ արեւմտահայերէնը: Բացատրութիւնների մի մասը փորձառարար տրուելու է նաեւ գրաբարով:

Դասընթացները տեղի կ'ունենան «Ապրիլ» գրախանութիւնում.

ABRIL BOOKSTORE
 415 E. Broadway, Suite 102
 Glendale, CA 91205
 (818) 243-4112 (Abril Bookstore)
 (818) 303-5566 (Ararat Foundation)

Դասընթացը կազմակերպուում է «Ապրիլ» գրախանութի եւ «Արարատ» հիմնարկութեան համատեղ ջանքերով: Խնդրում ենք Ձեր մասնակցութեան մասին իրազեկել՝ զանգահարելով վերոնշեալ հեռախօսահամարներին:

ՄՈՒՏՔՆ ԱՉԱՏ Է - Հիւրասիրութիւն
 Նուիրատուութիւնը՝ ըստ ցանկութեան

ԼԱՐՔԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՒՄ Է «ԱՆՈՒՇ» ՕՓԵՐԱՆ՝ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՊՈՒԶԻԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐԱՊԵՍ «ԱՆՈՒՇԸ» ՏԱՍՆԱՄԵԱԿՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ՈԳԵՇՆՉԵԼ Է ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ

ԹԱԳՈՒՂԻ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Հարիւր երեք տարի առաջ ասպարեզ եկաւ «ԱՆՈՒՇ» օփերան: Արմէն Տիգրանեանը երաժշտական հնչիւնների լեզուով վերապատմեց թուամանեանի անմահ պոէմը: Եւ այնքան լաւ, այնքան հարազատ բանաստեղծի աշխարհին, նրա հերոսների յոգեբերի եւ ասպրումների ամենանուրբ երանգներին:

«ԱՆՈՒՇ» օփերան հայ երաժշտական թատրոնի բեմ հանեց իսկական ժողովրդական, հիւթեղ, ցայտուն կերպարներ, որոնք մարմնավորելու իղձը փայփայել եւ փայփայում են բոլոր հայերգիչներն ու երգչուհիները: Իր մեծ ճանապարհն «ԱՆՈՒՇ»-ի օրհնութեամբ է սկսել Սարգիս առաջին, անգերազանցելի դերակատար Մարտալեանը: Հայ կերպարների իրենց պատկերասրահն «ԱՆՈՒՇ»-ով են բացել մեր մեծ երգչուհիներ՝ Հայկանուշ Դանիէլեանը, Գոհար Գասպարեանը... Տասնեակ Անուշներ, Սարօներ, Մօսիներ... Աւագ Պետրոսեան, Պավել Լիսիցեան, Նիկոլայ Սերգեբով, Միհրան Երկաթ, -- ո՞ր մէկին չիչես... Հայ դերերգիչների քանի՜ սերունդ է սնուել «ԱՆՈՒՇ»-ի ակունքներից: «ԱՆՈՒՇ»-ի մեծ երթը շարունակուած է:

Եւ ահա Լարքը իր Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակին նուիրուած միջոցառումների շարքում 2015 Մայիսի 23-ին, 24-ին, 30-ին, 31-ին, Փասատինայի «Ամբաստոր» հանդիսասրահում մեծ պարզեւ է մատուցելու իր հանդիսատեսին, սփիւռքի դժուարին պայմաններում բեմադրելով անմահ «ԱՆՈՒՇ» օփերան, որի գեղարուեստական ղեկավարն է Լարք Երաժշտական Ընկերակցութեան հիմնադիրը՝ Վաչէ Պարսումեանը, իսկ բեմադրիչը՝ Կոմիտասի անուան Պետական Կոնսերվատորիայի օփերայի ամպիոնի վարիչ՝ Պրոֆեսոր Յովհաննէս Յովհաննիսեանը:

Սա եւս յանդուգն քայլ է Լարքի, մասնաւորապէս նրա առաջնորդի՝ Վաչէ Պարսումեանի կողմից ձեռնամուխ լինել նման մեծ երեւոյթի իրականացմանը, իր ետեւում ունենալով տարիներ առաջ Տիգրան Զուխաշեանի երեք օփերեանների՝ «ԼէՊԼէՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ», «ԶՈՒԱՐԹ», եւ «ԶԵՄԻՐԷ» օփերեանների մեծ յաջողութեամբ իրականութիւն դարձնելու փորձը:

Կերպարներ մարմաւորելու են հայ եւ միջազգային բեմերում արդէն անուններ վաստակած երգիչ-երգչուհիներ: Վիեննայից հրաւիր-

ւած օփերային արուեստի մեծանուն երգչուհի, աշխարհի ամենայայտնի բեմերը զարդարած սփրանսօ՝ Հասմիկ Բաբեանը, որը հանդէս է գալու Անուշի դերում, ներկայացուող չորս բեմադրութիւններից երկուսում, իսկ միւս երկուսում Անուշի դերը մարմնավորելու է երիտասարդ երգչուհի, բայց արդէն իսկ միջազգային բեմերում գլխաւոր կերպարներ կերտած եւ Եւրոպայի ամենայայտնի դասատուների դպրոցն անցած տաղանդաւոր սփրանսօ՝ Շուշիկ Պարսումեանը:

1935 թ. Արմէն Տիգրանեանի «ԱՆՈՒՇ» օփերան առաջին անգամ հնչեց պրոֆեսիոնալ բեմից:

Սկսուեց նրա երկրորդ՝ իսկական, լիարիւն կեանքը: Առաջին իսկ ներկայացումներից հայ երաժշտասէրը սիրեց նրա պարզ, անբռնազբոս մեղեդիները, նորովի ընկալեց վարուց հարազատ դարձած, այս անգամ բեմական կեանք առած հերոսների կերպարները, յուզուեց նրանց դժբախտ սիրոյ պատմութեամբ:

Աճեց, մեծացաւ «ԱՆՈՒՇ»-ի 1912-ից արդէն տարածուած համբաւը, օփերան ձեռք բերեց իսկական եւ ամենալայն ժողովրդականութիւն, դարձաւ հայ ժողովրդի գոյի անբաժանելի մասը:

Եւ դա շատ հասկանալի է ու բնական: «ԱՆՈՒՇ» օփերայի երաժշտութիւնը սկզբից մինչեւ վերջ ներթափանցուած է պոէմի բանաստեղծական շնչով ու վեհութեամբ: Տիգրանեանը ոչ միայն պահպանել է թուամանեանի ոտանաւորները, այլեւ խորապէս ընկալել ու զգացել է իսոթի իմաստը, ոճը եւ գտել այնպիսի երաժշտական արտայայտութիւններ, որ հասել է թուամանեանական պարզութեան:

Մենք սովոր ենք թուամանեանի մեծութիւնը տեսնել իր գեղարուեստական երկերում, բայց նա մեծ է իբրեւ գրական արուեստի տեսաբան եւս, իր ոչ միայն գուտ գեղագիտական, այլեւ պատմաբանական, գրականագիտական, բանասիրական, լեզուաբանական ըմբռնումներով ու կուսակցական ըմբռնումներով, որոնք առաջին տեղ են գրաւում հայ գեղագիտական մտքի զարգացման պատմութեան մէջ:

Ամենալայն հաշուառումով 40 տարի է տեւել նրա ստեղծագործական կեանքը՝ 13 տարեկանից [«Հոգու հատոր» ոտանաւորից] սկսած մինչեւ 53-ը, երբ գրում էր վերջին քառեակները, «Հոգու Հատորին» յաջորդում են «Օրորք» ոտանաւոր, «Շունն ու կատուն», «Գուլթանի երգը» եւ «Հին օրհնութիւնը», որից յետոյ «Ես նայում եմ իմ առջեւ»,

«Մարգարէ», «Ախ, ես երանի», «Ինձ մի խնդրիր», «Օտարութեան մէջ» եւ այլն: Նոյն այդ ժամանակի յղացումներ են եւ «Կալի երգը» եւ «Սարերում» եւ «Խրճիթում» ոտանաւորները՝ գրուած տեսած ու ասլուած կեանքի գագաթովութեամբ:

Ես այսպէս պարզ ներկայացրեցի ստեղծագործական կեանքի տեւական մի ընթացք, որ եղել է ոչ միայն բարդ ու բուռն, այլեւ դժուարին ու տանջալից, տեւել է մի ամբողջ քանամեակ՝ մինչեւ դարավերջը: Դա մի սիրագործութիւն էր, որ յաջորդ՝ քաներորդ դարի սկզբին արդէն թուամանեանին հասցրեց «Փարվանայի» եւ «Թմբկաբերդի առման», վերստեղծուած «Անուշ»-ի եւ «Լուսեցի Սաքօյ»-ի, «Հայոց լեռներում» եւ «Հայոց վիշտը» բանաստեղծութիւնների բարձունքին, այն բարձունքին, «որից այն կողմ, -ինչպէս գրել է Աւետիք Իսահակ-

եանը,- չի անցել մեր թուիչքը»:

Պոէտը մշտապէս իրեն Շեքսպիրեան ազդեցութեան ոլորտներում է տեսել, ոչ մի տրամա չգրած, աւելի ճիշտ՝ սկսած ու չչարունակած, յամառօրէն ու այնքան անվերապահ իրեն տրամագուրկ է համարել... «Իմն էն է՝ տրաման»:

Դեռ Լէօյին գրած նամակում նոյնն է ասել. «Եւ թէեւ տրամա չեմ գրել դեռ, բայց տրաման բանաստեղծութեան մէջ իմ ամենասիրած ձեւն է, ու ինձ թուում է, թէ տրամատուրդի կոչումն ունիմ ես: Այս պատրանք է գուցէ: Շեքսպիրն է ինձ այսպէս կախարդել»:

Թուամանեանը իր ժողովրդի բանաստեղծն է եւ նրա ստեղծագործութիւնը ունի մի ակունք ու մի հանգրուան՝ իր ժողովրդի կեանքը: «Բանաստեղծի ոտը հարազատ

Շաք.բ էջ 19

- Բարձր Հովանաւորութեամբ -
 Հայց. Եկեղեցւոյ Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ
ԳԵՐՇ. Տ. ՅՈՎՆԱՆ ԱՐՔ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ

- Կազմակերպութեամբ -
 Թեքէեան Մշակութային Միութեան
 Լոս Անճելըսի Մասնաճիւղին

- Հրասպարակային ներկայացում -
**ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ
 ՉԱՅՆԵՐ ԼՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՉ**
 հայտորներուն

- Հեղինակ՝ լիբանանահայ գրող -
ԱՐԱՄ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ

- Ելոյթ կ'ունենան -
ԳՈԿՏ. ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
 Գրական հանդիպումներ
ՓՐՈՖ. ՕՇԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
 Չայնէր լոյսութեան մէջ

- Սրբի խօսքերով՝ -
ԳՈԿՏ. ՓՐՈՖ. ԱՐՏԵՄ ՄԱՐԳՍԵԱՆ
ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

- Հանդիսավար՝ -
ՀՐԱՉ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ

Գեղարուեստական հարուստ յայտագիր
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍ, 2015
 երեկոյեան ժամը 8:00-ին

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶՕՐԱՅԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
 3325 Glenoaks Boulevard
 Burbank, California 91504

ՀԻՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

ՄԱԵՍԹՐՈ ՇԱՐԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ «ԸՆԾԱՅՈՒՄ» ԽՏԱՍԱԼԻԿԸ ՅՐԱՊԱՐԱԿՈՒԵՑԱԲ

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻՏԷՃԵԱՆ
Երաժշտագետ եւ ԵՊԿԻ Պատույն
փրոֆեսոր

Ի մեծ ուրախութիւն, այսու, կու գամ ընթերցասէր հասարակութեան ներկայացնել մեր ժողովուրդին հպարտութիւնը եղող մեծ արուեստագէտ դաշնակահար, խոհուն երաժշտագէտ, հմուտ երաժշտաբան, բարձրորակ մանկավարժ, ի մի բան՝ ամբողջական երաժիշտ՝ մախսթրօ Շահան Արծրունիի Ընծայում անուն խոսասալիկը, չափազանց տպաւորիչ եւ բարձր որակի տիպիկ մը մէջ գետեղուած, գերազանցապէս որակաւոր բացատրական գրքով մը, մատուցուած երեք լեզուներով (թրքերէն, հայերէն ու անգլերէն):

Գրքովի կողքին վրայ կը կարդանք հայ նոր երաժշտութեան մասին Արծրունիի իմաստասիրական հետեւեալ արտայայտութիւնը՝ «Անցեալի հարուստ խմորումներէն կը ծլին հունտերը հայկական նոր երաժշտութեան-խոր արմատներով այլ սնուցուած բազում ակնաղբիւրներէ-ոգեկոչելով հանդերձ հին ժամանակները կենսունակ գարկերովը նոր աշխարհին»:

Խոսասալիկը հրապարակուած է մեկնաստութեամբ պոլսահայ ազգահիններէն մեծ բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկ. Պետրոս եւ Լետա Շիրինօղլուներու կողմէ:

Գրքովի բովանդակութեան ցանկէն իրազեկ կը դառնանք մախսթրօ Արծրունիի ներկայացուցած երկերուն ժամանակը շանին, որով մեզ կը տանի հայ դաշնակային մշակոյթի ու արուեստի ակունքներուն:

Դաշնակը ըլլալով հարագատ եւրոպական նուագարան եւ մեր ժողովուրդը 19րդ դարուն, յատկապէս երկրորդ կէսին, շփուելով եւ բացուելով եւրոպական երաժշտական մշակոյթին, նման այլ բնագաւառներու, ընտելացաւ նաեւ դաշնակային արուեստին եւ իւրացնելով ոչ միայն ներմուծեց գայն մեր ազգային երաժշտական մշակոյթին ներս, այլ՝ հայ երաժիշտ յորինողներ եւ դաշնակահարներ իրենց բարձր արուեստով դարձան համընդհանուր, եթէ ոչ համաշխարհային, դաշնակային մշակոյթի սատարող գործիչներ:

Հետեւեալը, կրնանք հաստատօրէն արժեւորել այս գործը, իր ամբողջութեանը մէջ, բացի գեղարուեստականօրէն բարձր գն մակարդակով ներկայացուած դաշնակային գործերու, նաեւ՝ որպէս երաժշտապատմական գետնի վրայ անթուղիական լուրջ աշխատանք:

Մախսթրօ Արծրունի այս Ընծայում աշխատանքով կը ներկայանայ հանրութեան երաժշտական երեք բնագաւառներով.

ա. Դաշնակային կատարողական

բ. Երաժշտապատմական

գ. Երաժշտագիտակերպութեան

Այժմ, հերթով կը ներկայացնենք այս բնագաւառները.

Ա. Մախսթրօ Արծրունիի կատարողական բարձր վարպետութեան մասին արդէն նախապէս մեծ գնահատանքով եւ դրուատանքով արտայայտուած եմ: Այդուամենայնիւ անգամ մը եւս շեշտելով ըսեմ որ, մեծահռչակ դաշնակահար Արծրունի կը հասնի կատարողական արուեստի բացարձակութեան ոչ

միայն իւրացուցած ըլլալով դաշնակ նուագելու խորունկ հմտութիւն եւ գիտարուեստականութիւն (technic), այլ՝ խորաթափանց ուսումնասիրութեամբ ստեղծագործողին կողմէ երկրին մէջ գոյացած գաղափարախօսութեան ու անոր ներուժը եղող ստեղծագործողի ապրումներու իւրովի արտայայտութեամբն ու մեկնաբանութեամբը:

Այս պատճառաւ Ընծայում խոսասալիկին այնքան այլազան տարբեր նիւթերով եւ ոչ նման ժանրերով գործերը գտած են իրենց յատուկ ոճային ու իւրայատուկ կատարողական արտայայտութիւնները: Հոս է որ, շնորհիւ մախսթրօի նուագելու վարպետութեան, մեղեդայնութեան, կառուցուածքի եւ կշռոյթի նրբազգացողութեանց, ինչպէս նաեւ մատներու զգացողականութեան ստեղծաշարի վրայ իւրաքանչիւր նոթան այնպիսի ուժգնութեամբ եւ իմաստութեամբ կը գործածէ որ, կը դրսեւորէ այն երաժշտական կերպարները, որոնք իւրաքանչիւր հեղինակի երաժշտական պատկերացումներն են եղած:

Խորունկ ուսումնասիրութեամբ գործերուն Արծրունիի կատարողացած է իր հոգեբանական խորունկ զգացողականութեամբը քսանմէկ իրարմէ տարբեր բնոյթի գործերուն տալ իւրաքանչիւրին յատուկ եւ հարագատ մեկնաբանութիւն:

Մենք կատարելութեան հասած կատարումն է որ կ'ունենանք այս խոսասալիկով: Ով գիտէ արուեստագէտը երկերը այս կատարելութեան հասցնելու համար որքան անհամար ժամեր յատկացուցած է:

Այս խոսասալիկը արդիւնքն է մախսթրօ Արծրունիի դաշնակահարի երաժշտական նրբազգացութեան եւ գերազանց վարպետութեան միաձուլումին:

Վարպետի կատարողական արուեստին մասին այսքան արտայայտութեանն յետոյ կ'անցնիմ ներկայացնելու երաժշտապատմական բնագաւառը:

բ. Այնքան գեղեցկօրէն պատրաստուած գրքովի, իր հարուստ բովանդակութեամբը, ցուցանիչն է մախսթրօ Արծրունիի երաժշտապատմական սիրական կարողութեան, որով ան պրպտելով ու պեղելով երաժշտութեան պատմական ծալքերը երեւան հանած է վաղ շրջանի հայ դաշնակային երաժշտութիւն յորինողներու կենսագրականները: Ճիշդ է որ, ներկայացուած երաժիշտներէն շատերը ծանօթ են իրենց գործերով, սակայն կան նաեւ ոմանք որոնց անունները միայն ծանօթ են. կայ նաեւ այնպիսին, որ նոյնիսկ Պոլսոյ այժմու մտաւորականներու ծանօթ չէ այդ անունը:

Սոյն գրքովի, ուրեմն, կը վերականգնուի եւ կ'ամբողջացուի դաշնակային երաժշտութեան եւ գրականութեան պատմութիւնը:

Գրքովին մէջ կը գտնենք վաղ շրջանի տասներկու հեղինակներու անուններ իրենց խոսացեալ կենսագրական ծանօթութիւններով:

Այստեղ կը բաւարարուիմ տալով միայն ցանկը տասներկու յորինող երաժիշտներուն, իրենց կենսագրական տարեթիւերովը, ծննդավայրերուն եւ ներկայացուած գործերուն անուններով, պահած եմ մախսթրօյին կողմէ նուագուած հերթականութիւնը:

1. Յակոբ Ասատուր (1859-1904), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործն է՝ «Լէպլէպիճի քատրիլ»:

2. Տիգրան Ջիուրաճեան (1837-1897), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործերն են՝ «Արեւելեան Պար»ը, «Երկու խուսանուագ»ը եւ «Էմփրոմփիթիլ»ն:

3. Յարութիւն Սինանեան (1872-1939), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործերն են՝ «Լէանտորի աշտարակը»ն եւ «Յիշատակ Քանտիլիի»ն:

4. Էտկար Մանաս (1875-1964), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործերն են՝ «Կարճ շարանուագ»ը եւ «Թրքական ժողովրդային պարեր»ը:

5. Ստեփան Բաբելեան (1875-1960), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործն է՝ «Դէպի անցեալ»ը:

6. Օննիկ Պէրպէրեան (1880-1959), ծնած է Պոլիս, ներկայացուած գործն է՝ «Փրեկիլտ»ը:

7. Քարոլ Միքուլի (1819-1897), ծնած է Ուքրանոյ Czerntvtzi քաղաքը, ներկայացուած գործերն են՝ «Էթիլտ»ը եւ «Լիտ»ը:

8. Ալեքսանդր Սպենդիարեան (1871-1928), ծնած է Ուքրանոյ Kakhovka քաղաքը, ներկայացուած գործերն են՝ «Էնգելի»ն ու «Օրօր»ը:

9. Մակար Եկմալեան (1856-1905), ծնած է Վաղարշապատ, ներկայացուած գործն է՝ «Յայգերգ»ը:

10. Նիկողայոս Տիգրանեան (1856-1951), ծնած է Կիւմրի, ներկայացուած գործերն են՝ «Ետ ու առաջը» եւ «Ռանգի»ն:

11. Կենսարիտա Ղորղանեան (1858-1889), ծնած է Վրաստանի Kvareli քաղաքը, ներկայացուած գործերն են՝ «Պայաթիլ»ն եւ «Երգ առանց խօսքի»ն:

12. Ստեփան Էլմաս (1862-1937), ծնած է Ջմիւռնիա, ներկայացուած գործերն են՝ «Յայգերգ»ը եւ «Էթիլտ»ը:

Ահա թէ պատմական ինչ հարուստ ու արժէքաւոր գործերով ունենդիր հասարակութեան կը ներկայանայ մախսթրօ Արծրունիին նուագական բարձր կատարողականութեամբ:

Գ. Երաժշտագիտակերպութեան գետնի վրայ մախսթրօ Արծրունի, գրքովին մէջ իւրաքանչիւր գործին իր տուած վերլուծական տողերով, լակոնական ոճով սակայն համապարփակ կերպով, ներկայացուցած է նաեւ գործերուն պատմական հիմքն ու երաժշտական կառուցային ոճը:

Այսպիսով ան խոսասալիկը ներկայացնող երաժիշտին կատարելիք գործը, որպէս այդպիսին, ինք լաւագոյն կերպով մատուցած է գրքովիովը:

Գրքովին մէջ գետեղուած իւրաքանչիւր հեղինակի լուսանկարներով ան առաւել խօսուն ու արժէքաւոր դարձուցած է գործը: Այս երրորդ բնագաւառը կը վերջացնենք մախսթրօ Արծրունիի հետեւեալ պարբերութեամբ.

«Այստեղ ձայնագրուած իւրաքանչիւր գործ կը հաղորդուի արդիւնաւէտ կերպով, կը տեղեկագրուի սահուն ոճով եւ կ'ազուցուի ունենդիրն ամբօրէն: Այդ փաստը արդէն ինքնին ընծայում մըն է իւրաքանչիւր հեղինակի տաղանդին եւ հանգամանքին: Այսուհանդերձ անհրաժեշտ էր յայտնութիւնը հանձարի մը, որ պար ճանչնալու արմատները, ջոկելու խոսաննու յարդը եւ նոր կեանք ընծայելու հայ երաժշտութեան:

Այդ հանձարը Կոմիտասն էր:

Մախսթրօ Շահան Արծրունի այս հրաշալի կերպով կատարուած եւ պատրաստուած խոսասալիկով կու գայ ծաղկեցնելու ազգային դաշնակային երաժշտութեան անդամները:

Եւ վերջապէս, գրքովի կը փակուի վերջաւորութեան տեղադրուած արուեստագէտ դաշնակահարին երեք լուսանկարներովն ու բոլորիս հպարտութիւնը արթնցնող անոր հարուստ կենսագրականովը:

Աշխարհի չափանիշով կատարուած եւ մեկնաբանուած վաղ շրջանի հայ մեծ երաժիշտներուն դաշնակային գործերը պէտք է մտիկ ընել ու լսել կարենալ վայելելու համար վերոյիշեալ բոլոր ըսուածները:

Հայ տուններուն երաժշտադրանները պէտք է ամբողջացուին մախսթրօ Շահան Արծրունիի Homage-Ընծայում-Anma, piano works by early Armenian composers խոսասալիկով:

Ձայն կարելի է ունենալ համացանցի Amazon.com կայքէջէն:

Տեղեկ ըլլալով մախսթրօ Արծրունիի ունեցած կոթողային ծրագրին, չափազանց մեծ ներդրում մը կատարած պիտի ըլլայ հայ դաշնակային երաժշտութեան ներս, յատկապէս իր վերլուծային բարձր արուեստովը:

Ստորեւ կը ներայացնենք այս ծրագրին ունեցած բովանդակային բնոյթը. այսպէս.

Ընծայում խոսասալիկը այս ծրագրին երկրորդ խոսասալիկն է որ, ինչպէս կը տեսնէք, ան նուիրուած է 19րդ դարուն ծնած հայ երաժիշտներու դաշնակային գործերուն:

Ծրագրին առաջին խոսասալիկը նուիրուած էր Կոմիտաս վարդապետի դաշնակային գործերուն, որուն մասին, օրին յատուկ յօդուածով մը անդրադարձած էի հայ մամուլին մէջ:

Իսկ, ծրագրին համաձայն յաջորդաբար պիտի հրատարակուին.

3րդ խոսասալիկով պիտի հրատարակուին Ալան Յովհաննէս դաշնակային գործերը:

4րդ խոսասալիկով՝ Սփիւռքահայ յորինողներու գործերը:

5րդ խոսասալիկով՝ Արամ Խաչատուրեանի դաշնակային գործերը:

6րդ խոսասալիկով՝ Հայաստանեան յորինողներու գործերը:

7րդ խոսասալիկով՝ հայ կին յորինողներու դաշնակային գործերը:

8րդ խոսասալիկով՝ հայ մեծ երաժիշտներու երախաներու համար գրուած գործերը:

Մախսթրօ Արծրունիի այս ծրագրովը հայ դաշնակային երաժշտութիւնը ոչ միայն ազգային շրջանակներու մէջ կը մնայ, այլ համաշխարհային չափանիշի կատարումներով եւ մեկնաբանումներով, ծանօթացնելով գայն օտար դաշնակային աշխարհին, կը դարձնէ գայն օտարներու կատարողական վերացանկերու առարկայ, ինչպէս այսօր երաժշտական աշխարհը այլեւս ծանօթացած է Կոմիտաս վարդապետի հանձարեղ գործերուն:

Այս առթիւ խորին երախտագիտութեամբ կը շնորհաւորեմ դաշնակային երաժշտական մշակոյթին մէջ եզակի դէմք ու ինքնուրոյն ներկայութիւն եղող մախսթրօ Շահան Արծրունիին եւ կը մաղթենք քաջառողջութիւն եւ կատարեալ յաջողութիւն իր բոլոր առաջադրանքներուն մէջ:

Վարձքը կատար մախսթրօ:

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԱՏ ԱԲԱՐՏԻ ՏԱՆՈՂ ՎԱՏ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր կիրները չեն, որ կը յաջողին լուրջ ու երկարատեւ յարաբերութիւններ հաստատել տղամարդու հետ կամ գտնել այն մէկը, որուն հետ արժէք կապել կեանքը: Ինչն է այդ անյաջողութեան պատճառը: Ատիկա ո՛չ տարիքի, ո՛չ արտաքինի, ո՛չ ալ «բախտ»ի մէջ է:

Ամենեւին պէտք է բախտագուշակներու դիմել: Տղամարդոց հետ յարաբերութիւններու մէջ անյաջողակ ըլլալու պատճառը շատ յաճախ կնոջ բնաւորութիւնն ու խառնուածքն է, որ յաճախ կ'արտայայտուի հինգ սխալներու միջոցով.

1. Այնպէս ինչպէս կ'ընկալես դուն քեզ, այդպէս ալ կ'ընկալէ քեզ գուզընկերդ: Եթէ դուն բաւարար չափով չես յարգեր դուն քեզ, չես պահանջարժանիքներդ, կը կարծես, որ արժանի չես իրական, մեծ սիրոյ կամ այնքան ալ հրապուրիչ, հետաքրքրական, ինչպիսիք ու յաջողակ չես, որ քան գուզընկերդ, յիշէ, որ ատիկա անպայման կ'անդրադառնայ ձեր յարաբերութիւններուն վրայ: Բացասական միտքերը, սեփական արժանիքներու վերաբերեալ թերահաւատութիւնը ոչ մէկ ձեռով կը նպաստեն կեանքիդ դրական դաշտի ստեղծման: Յիշէ նաեւ, որ տխուր, թախծոտ, յուսուած կիրնը, տղամարդու վրայ ընկնող ազդեցութիւն կը ձգէ, անոր անինքնավստահութիւնն ու կասկածը կը փոխանցուին տղամարդուն, որ ոչ մէկ ձեռով կրնայ նպաստել բնականոն յարաբերութիւններու կառուցման: Պէտք է ինքնասիրահարուածութիւն կամ ինքնահիացում դրսեւորել, պարզապէս պէտք է կարենալ տեսնել սեփական ուժեղ կողմերը ու ձգտիլ ինքնակատարելագործման, եւ ատիկա, բնականաբար՝ ո՛չ թէ ընկերոջդ, այլ՝ դուն քեզ համար: Մինակ մնալու համար պակաս վտանգաւոր չէ նաեւ այն, որ կիրնը պատրաստ է կառչիլ ոեւէ տղամարդու՝ գոնէ տարբեր յարաբերութիւններ ստեղծելու համար: Յիշէ՛ ոչ մէկ տղամարդ կը փափաքի ըլլալ, որեւէ յարաբերութեան առարկայ: Տղամարդը կ'ուզէ կնոջ համար ըլլալ բացառիկ եւ կարեւոր: Երջանիկ ու հետաքրքրական կիրնը ինքնաբաւ է, գեղեցիկ ու հմայիչ: Կենսախնդրութիւնն ու լաւատեսութիւնը կնոջը մագնիսական ուժ կը հաղորդեն, կը տրամադրեն յաջողութեան ինչպէս անձնական, այնպէս ալ գործնական կեանքի մէջ:

2. Բոլոր տղամարդիկը մէկ արշինով մի՛ չափեր: Միւրային անյաջողութիւններու համար կիրները սովորաբար կը մեղադրեն ոչ թէ իրենք իրենց, այլ տղամարդը՝ ի դէպ, ոչ թէ յստակ անոնց, որոնց հետ չէ յաջողած յարաբերութիւնները, այլ ընդհանրապէս բոլոր տղամարդոց՝ զանոնք համարելով զգացումներէ գուրկ, անձնասէր ու դաժան արարածներ: Այդպէս ալ, հանդիպելով հերթական տղամարդուն, կիրնը նախապէս անոր մէջ թշնամի կը տեսնէ: Աւելորդ պարտութիւնը, տեղի-անտեղի նետած խայթոցները, ինչպէս նաեւ հապշտապ եզրակացութիւնները կրնան տանիլ հոն, որ դուն կորսնցնես

երազներուդ տղամարդը: Եթէ ճանապարհիդ հանդիպած են չափէն աւելի «անարժան» տղամարդիկ, ուրեմն մտածէ, որ դուն պարզապէս կատարած ես սխալ ընտրութիւն, ոչ թէ շարացի բոլոր տղամարդոց դէմ: Կոտորէ այն կարծրատիպերը, որոնցմով առաջնորդուած ես:

3. Իւրաքանչիւրի համար ազատութիւնը ամենաարժէքաւոր բանն է: Միասին ըլլալ, դեռ չի նշանակեր՝ կղզուիլ վանդակի մէջ: Ըլլալ միասին եւ ըլլալ կողք-կողքի, տարբեր բաներ են: Բոլորովին պարտադիր չէ, որ գուզընկերդ 24 ժամ շարունակ կողքիդ ըլլայ՝ ապացուցելու համար, որ կը սիրէ քեզ: Ինչպէս դուն, այնպէս ալ ան կրնաք ունենալ միանգամայն այլ հետաքրքրութիւններ. օրինակ, շաբաթը մէկ-երկու անգամ ֆուտպոլ դիտելը ընկերներու հետ լուրջ պատճառ չէ դժգոհութեան, անբաւարարութեան ու նախանձի: Բնականաբար, դուն ուշադրութեան արժանի ես, բայց յիշէ, որ ատիկա չեն պահանջեր, այլ կը հասնին անոր: Աշխատիւր ըլլալ այնպիսին, որ գուզընկերդ հնարաւորինս շատ ձգտի կողքիդ ըլլալ: Ո՛չ թէ արգիւյշ, այլ խրախուսէ գինք ընկերական շփումներու մէջ ու այլ հետաքրքրութիւններու:

4. Մէկ ձեռքով երկու ձեռքով բռնելը ոչ միայն ցանկալի չէ, այլեւ, կարելի ալ չէ: Կեդրոնացուր ուշադրութիւնդ մէկ տղամարդու վրայ: Մի փորձեր միանգամայն երկու եւ աւելի «նապաստակներու ետեւէն վազել»: Եթէ չես կեդրոնանար, թէ յատկապէս որն է ապագայ ընտրեալդ, ուրեմն որոշ ժամանակ յարաբերութիւններուդ մէջ պահպանէ ոսկէ միջինը՝ չափէն աւելի չտանձնամոխրուելով ու չպարփակուելով, չափէն աւելի չուզումներ ալ չցուցադրելով: Ամէն պարագայի, եթէ կը զգաս, որ չես կրնար ընտրել, ուրեմն այդ մէկը ընտրեալդ չէ:

5. Ո՞վ է ճիշդը՝ դո՞ւն, թէ ա՞ն: Որոշ պարագաներու մրցակցային յարաբերութիւնները դրական են՝ զարգացման եւ ինքնակատարելագործման առումով: Սակայն տղամարդու եւ կնոջ միջեւ նորաստեղծ յարաբերութիւններու ժամանակ ատիկա այնքան ալ ճիշդ չէ: Պէտք է գուզընկերոջ հետ մշտապէս պայքարիլ, թէ ով է ճիշդ եւ ամէն ինչի մէջ փորձել գիտակ ու իմաստուն երեւիլ: Մի՛ պարտադրեր քու կարծիքը եւ սորվիր լսել նաեւ անոր տեսակէտը: Ընդունիր սխալը եւ ետ կանգնիր անկէ, ասիկա այդքան ալ բարդ չէ. փոխարէնը ատիկա պիտի նպաստէ ներդաշնակ յարաբերութիւններու կառուցման: Թոյլ տուր, որ տղամարդը «հովանաւորէ» քեզ, հանդէս գայ պաշտպանի դերով. այդպիսով ո՛չ թէ կը նուազեցնես ուժդ, այլ լրացուցիչ կ'օգտուի անոր ուժերէն:

Նշենք, որ այս հինգ պատճառները ընդամենը խորհրդանշական են: Եթէ դուն այս իսկ պահուն սկսիս համարձակօրէն նայիլ բնաւորութեանդ գիծերուն, կարելի է՝ բացայայտես աւելի շատ պատճառներ, որոնք կը խանգարեն քեզի գտնել այն տղամարդը, որ պատրաստ է հասկնալ, գնահատել, սիրել ու երջանկացնել քեզ:

ԴԵՄՔԻ ԿՆԵՒՈՆԵՐԵՆ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՏՆԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑ

Եթէ դէմքին վրայ կնճիւղներ նկատած էք, կրնաք պատրաստել հրաշալի դիմակ մը, որ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ պիտի լուծէ այդ խնդիրը: Բացի պարզ եւ մատչելի ըլլալէն, այս դիմակը ամբողջովին բնական է եւ կը քաշէ մորթը: Ասիկա հրաշալի միջոց է հանդիպման կամ որեւէ երեկոյթի երթալէ առաջ օգտագործելու համար, քանի որ այս դիմակին արդիւնքը անմիջապէս կը նկատուի՝ անգամ առաջին օգտագործումէն ետք:

Բաղադրութիւն.- 1 ապուրի դգալ corn flour, 5 ապուրի դգալ թարմ քամուած ստեպլինի հիւթ, 1 ապուրի դգալ թթուասեր: Պատրաստման եղանակը.- Կէս գալաթ ջուրի մէջ լուծել corn flour-ը: Այնուհետեւ զայն լեցնել փոքր

կաթասլի մէջ եւ վրան աւելցնել 100 մլ եռացած ջուր ու եփել ցած կրակի վրայ այնքան ժամանակ, մինչեւ որ ստացուի խիտ զանգուած մը: Վերցնել կրակին վրայէն եւ ձգել որ սառի, ապա աւելցնել քամուած ստեպլինի հիւթն ու թթուասերը: Լաւ խառնել ու քսել մաքուր դէմքին, եւ 25-30 վայրկեան պահել: Ապա տաք ջուրով լուալ դէմքը եւ քսել խոնաւցնող քսուք: Մնացած դիմակը պահել սառնարանը: Աւելի լաւ արդիւնքի հասնելու համար կարելի է դիմակը օգտագործել երեք օր անընդմէջ: Այս դիմակը հրաշալիօրէն կը թարմացնէ դէմքը, կը հեռացնէ յոգնածութեան հետքերը եւ կնճիւղները, իսկ մորթը կը քաշուի՝ դառնալով աւելի հարթ:

ԹՐՔԵՐԵՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Շարունակուած էջ 6-էն

Եւ օսմանեան հայերու յեղափոխական շարժումները ներկայացնող այս գիրքը, կը բացայայտէ եւ լոյսին կը բերէ, տակաւին պաշտօնական գաղափարախօսութենէն չազատազրուած Թուրքիոյ ընկերվարական շարժման մութ մնացած պատմական ժամանակահատուածը»:

Քատիր Աքընի համար Հայոց Յեղասպանութեան իրողութիւնը քննարկման ենթակայ չէ: Գիրքին մէջ, այդ մասին միջազգային հեղինակութիւններէ կատարուած բազմաթիւ մէջբերումներով, ան կը ջանայ նոյն ճշմարտութեամբ համոզել իր բոլոր հայրենակիցները: ... Իսկ գիրքին դուրս, դեռ գիրքը չգրուած, երբ այս մասին կը խօսէինք Քատիրին հետ, ան հանդարտօրէն կը բանայ ձեռքի պայտասակը, կը հանէ երկու բարակ գրքոյկներ, ցոյց տալու համար որ իր պատկանած երկու կուսակցութիւնները՝ Ժողովուրդներու Դեմոկ-

րատական կուսակցութիւնը (HDP) եւ Սոցիալիստական վերակազմեալ կուսակցութիւնը (SYKP) իրենց ծրագիրներուն մէջ ոչ միայն յստակօրէն բանաձեւած են Հայոց Յեղասպանութեան իրողութիւնը, այլեւ անոր ճանաչումը կը պահանջեն թրքական իշխանութիւններէն:

Կը յաջողի՞ Քատիր Աքընը. կը յաջողի՞ անոնք. կը յաջողի՞ք մենք: ...Սոյն յօդուածը մամուլին չյանձնուած, լոյս տեսաւ գիրքին Բ. տպագրութիւնը: Ամենէն ուրախը հրատարակչատունն է: Ըստ անոր, քանի մը ամիսէն կրնայ լոյս տեսնել Գ. հրատարակութիւնը:

Յ.Գ.- Գիրքին մասին անդրադարձած են պոլսահայ մամուլը, սփիւռքահայ մամուլի օրկաններ, թրքական տասնէի լրատուամիջոցներ: Շնորհահասնողներ տեղի ունեցած են Թուրքիոյ մէջ (Սթամպուլ եւ Անգարա), Գերմանիա, Զուիցերիա եւ Ֆրանսա: Կը սպասուի Երեւանի ձայնին:

ՖՆՈՐԱ ՍԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Շարունակուած էջ 8-էն

ամուսնանում է Կարէնի հետ, սակայն Կարէնը վաղաժամ յանկարծամահ է լինում: Մանկատունը բուժարանը Անայիսի գլխաւորութեամբ շարունակում է իր հասարակական գնահատելի աշխատանքը: Հեղինակի գիրքը, կարելի է ասել, գնահատանքի ար-

ժանի գեղարուեստական երկ է, որը ներկայացնում է հեղինակի մաքուր ու ջինջ հայրենասիրական, ազատասիրական, ազգասիրական, հայասիրական, նուիրասիրական եւ ծառայողասիրական մտորումներն ու գաղափարները: Շնորհակալութիւն եւ շնորհաւորանք նորանոր գրքերի հրատարակումի աղակալիքով:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկ. Արմէն եւ Ռիթա Պարանեան գնահատելով «Մասիս»ի Յեղասպանութեան 100-ամեակի բացառիկ բովանդակութիւնը կը մաղթեն առաւել վերելք եւ յաջողութիւն: Առ այդ \$100 կը նուիրեն «Մասիս»ին:

ՎԱՐՉՈՒ ՄՐԱԸ
ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (200 ՀՈԳԻ ԸԱՄԱՐ)
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸԱՄԱՐ
1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104
ՄԱՆՐԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ԸՆՈՒԱԶԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

ՄԱՐԱԶԴ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐՊԻՍ ՕԳՆԱՅԵԱՆ
Ծնեալ 1927 Մէրսին Թուրքիա

Խոր ցաւով կը գուժենք մեր հօր, մեծ հօր, եղբօր **ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐՊԻՍ ՕԳՆԱՅԵԱՆ**ի մահը որ պատահեցաւ Ուրբաթ 8 Մայիս 2015, յետ կարճատեւ հիւանդութեան: Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ 20 Մայիս, 2015ին, վէն Նայսի Ս. Պետրոս Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, որմէ ետք հանգուցեալի մարմինը փոխադրուեցաւ Hollywood Hills-ի Forest Lawn գերեզմանատունը:

Սգակիրներ են՝
Զաւակները՝
Սեդրակ եւ Նարինէ Օգնայեան եւ զաւակունք
Գրիգոր եւ Գոհար Օգնայեան եւ զաւակունք
Դուստրը՝ Եսթեր եւ Սուրիկ Ապաճեան եւ զաւակունք
Թուր՝ Համբիկ եւ Աննա Ապաճեան եւ զաւակունք
Քոյրը՝ Մատլէն Պէրթամինի եւ զաւակունք (Թուրքիա)
Եղբայրը՝ Յարութիւն եւ Բօզ Օգնայեան եւ զաւակունք (Թուրքիա)
Քրոջ դուստրը՝ Մարի եւ Նորայր Խաչատուրեան եւ զաւակունք
Խնամին՝ Վարդուհի Վարդերեսեան
Աներորդիները՝ Յակոբ եւ Ժուլիէթ Աւագեան (Նիւ Եորք)
Սարգիս եւ Լարիս Աւագեան եւ զաւակունք
Քենին՝ Անիկ Սինանեան եւ զաւակունք
Քենիին դուստրը՝ Մարօ եւ Սարգիս ձիպիլեան
Եւ համայն, Օգնայեան, Պէրթամինի, Ապաճեան, Պարուսայեան, Խաչատուրեան, Անթաշեան, Նազարեղեան, Աւագեան, Շիշմանեան, Սինանեան եւ ձիպիլեան ընտանիքներ:

ՅԱԲԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐՊԻՍ ՕԳՆԱՅԵԱՆի մահուն տխուր առիթով «Մասիս» թերթի անձնակազմը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հանգուցեալի համայն հարազատներուն, յատկապէս քրոջ՝ Տէր եւ Տիկին Նորայր եւ Մարի Խաչատուրեանին եւ զաւակներուն:

ՎԱՆԻ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿ

Շարունակուած էջ 8-էն

Չատիրական պայքարը: Այս ոգեկոչուած թող լինի Արեւմտեան Հայաստանի ազատարման պատգամը: Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի լուսաշող տեսլականը՝ թող իրականութիւն դառնայ մեր միասնական պայքարի ուժով:»

Օրուան գոյգ բանաստեղծներն էին Մայքլ Սօսիկեան (Հայերէն) եւ Տօքթ. Հրանդ Մարգարեան (անգլերէն եւ հայերէն): Երկուքն ալ շեշտը դրին մեր խիզախ ազատամարտիկներու եւ անոնց իմաստուն ղեկավարներու ճակատագրական պայքարի մարտահրաշխաններուն վրայ, որուն դիմաց կը ցանց կերտել Վասպուրականի անկախութիւնը: Արդարեւ, անոնք դարերու ստրկութեանէն ետք 1915ին Մայիսի 4ին, առաջին անգամ ըլլալով պարզեցին ազատութեան դրօշակը, որ ծածանեցաւ Վանի դարաւոր բերդի բարձունքին: Բայց, աւարդ գերպետութեան գոհ գնաց թէ Վասպուրականի անկախութիւնը եւ թէ Վասպուրականի:

Հանդիսութեան ընթացքին, Վասպուրականի հերոսամարտի

100րդ տարեդարձին առիթով կարդացուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ. Գարեգին Բ. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.ի Հայրապետական օրհնութեան գիրքը:

Սոյն միջոցառումին երկրորդ մասին մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը: «Տլէ Եաման» եւ «Երգիր ինձ համար»ով հանդէս եկաւ Արտա Ռումեան Սոսիկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Նորա Ռումեան Պայրամեանի: Ազգագրական պարերով հանդէս եկան Համազգայինի «Անի» պարախումբը եւ «Լիլիան» պատանեկան պարախումբը: Աւարտին ելույթ ունեցաւ համազգային «Սայաթ Նովա» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Նորա Ռումեան Պայրամեանի, յաջորդաբար երգելով «Սիրտ իմ Մալուլ մի մնայ», «Հոյ Նար», «Միասնութեան շուրջ պար» եւ «Ելէք Հայեր»ը:

Վանի յաղթանակի 100 ամեակի փակման խօսքը կատարեց արուեստագիտուհի Նունէ Աւետիսեան շնորհակալութիւն յայտնելով հանդիսութեան բոլոր մասնկիցներուն եւ կազմակերպիչներուն:

ԼԱՐՔԸ ՆԵՐՎԱՅԱՅՆՈՒՄ Ե «ԱՆՈՒՇ» ՕՓԵՐԱՆ

Շարունակուած էջ 16-էն

ու իրական հողի վրայ պիտի լինի, նրանից յետոյ միայն կարող է բարձրանալ, թեկուզ գլուխը մինչեւ երկնքի հասնի»: թումանեանը ունի բազմաթիւ ասոյթներ. -- Գեղարուեստում եւ կեանքում ամենաէականն ու ամենաթանկը պարզութիւնն է: Նաեւ ասում է. -- Բարոյական աշխարհում գիտութիւնն անկարող է. ցաւեր կան, որի դէմ գիտութիւնը թոյլ է, գեղարուեստը՝ կարող: -- Աշխարհում ամէն բան հեշտ է. մի բան է դժուար, մարդ լինելը: Դրա համար է, որ

Համլետը, երբ իր հօրը ուզում է գովել, ասում է՝ Մարդ էր նա: Իսկ վերջում ուզում է մի յիշել թումանեանի յետեւալ բնորոշումը. «Երաժշտութիւնը արուեստների մէջ էն կախարդ ոյժն է, որ ամարմին արտայայտութիւններով կարողանում է անմիջականօրէն ու միանգամայն տիրել մարդու բովանդակ գոյութեանը, նրա մարմնին ու հոգուն եւ տիրաբար տանել, ուր որ կամենայ»: Ես համոզուած եմ, ըմբոշինելով Լարքի կազմակերպած «ԱՆՈՒՇ» օփերան, մենք ականատես կը լինենք յոյգերի արտասովոր խորութեան եւ արտայայտման սրտաուշ անկեղ-

ԳՐԱԲԱՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԶԱՅՈՑ ԴԱՍԱԿԱՆ ԼԵՂՈՒ

Շարունակուած էջ 16-էն

գործառոյթը ստանձնելու շնորհիւ շարունակական վայրկերումները ազատուած եւ անդրանցական ոլորտներ թեւակոխած գրաբարը զարգացաւ իր քերականական համակարգը կայունացնելու եւ ոճային ճոխութիւնները հարստացնելու ուղղութեամբ: Ժամանակի սրութեան պատճառով չենք խօսելու յետադասական գրաբարի, յունաբան դպրոցի եւ ոճական բնոյթի բազմաթիւ այլ հարցերի մասին, որոնց կարելի է անդրադառնալ աւելի ուշ: Կարելի է ասել մի նոր սերունդ ձգտում էր հնարաւորինս անաղարտ պահպանել մշտոցեան ոսկեղնիկ լեզուի քերականական կուռ միասնականութիւնը եւ, միաժամանակ, հաղորդում էր լեզուին նորանոր ոճերի եւ արտայայտչաձեւերի ճոխութիւն: Տարբեր ոճերի առկայութիւնը հսկայական հնարաւորութիւն էր ընձեռում գործածելու հարիւրաւոր նրբերանգներ, որոնք ներկայ աշխարհաբարի պարագային պարզապէս աներեւակայելի են: Այսուհանդերձ, անկախ ժամանակաշրջանից գրաբար ուսանած անձը ստանում էր կատարել բանալին՝ Հայոց աշխարհի քաղաքակրթական ողջ գանձարանին, վերջինիս մշտակենդան ոգուն եւ ստեղծարար ներուժին անմիջականօրէն հաղորդակից եւ ժառանգորդ դառնալու սքանչելի շնորհը:

Այսօր կապը Հայոց յաւիտենականութեան հետ ընդհատուած է գրաբարի աբսոլյուտական եւ խորհրդային ոչնչացմամբ: Մեր գրականութեան մեծագոյն եւ համաշխարհային արժէք հանդիսացող գոհարները դպրոցներում էթէ անգամ սերտուած են, ապա՝ միայն աշխարհաբար ոգեզրկող թարգմանութեամբ: Զկարծէք, որ այս խօսքերն արտաբերելիս, այսպիսով եմ արեւելահայ կամ արեւմտահայ աշխարհաբարները կամ էլ միջին հայերէնը: Իսպառ ո՛չ: Պարզապէս, արարատեան բարբառը Հայոց միւս բարբառների նման պէտք է մնար հիւթեղ կենցաղային խօսքի կենդանի դրսեւորում: Այն պնդումները, որ գրաբարն իբր անյաղթահարելի խոչընդոտ էր երեխաների համար եւ չէր կարող ընկնել դպրոցական ուսուցման հիմքում պարզունակ, անհեթեթ եւ ստոր սուտ է:

Դատէք ինքներդ: Այսօր Արցախում տանը միայն իւր բարբառը լսած հայ մանուկը դպրոցում բախուած է ոչ պակաս չափի դժուարութիւնների գրական արեւելահայերէնը հասկանալու: Օրինակ՝ «Աստղիկը քինաւան ա շկոյը, վեր կիրիլ լեւա սըվըր»: Թարգմանում է՝ «Աստղիկը գնալու է դպրոց, որպէսզի գրել լաւ սովորի»:

Նոյն նախադասութիւնը գրաբար կը հնչի այսպէս՝ «Աստղիկ ի դպրոց երթիցէ, զի բարուք գրել ուսանիցի»: Մէկ այլ օրինակ՝ հաղորդութեցի մանուկը կ'ասի՝ «Օգիս ըմ տոն քինիմ, վեր օտիմ»: Թարգմանում է՝ «ուզում եմ տուն գնալ, որ ուսեմ»: Գրաբար կը հնչի՝ «Կամիմ ի տուն գնալ/երթալ, զի կերայց/ուտիցեմ/»: Ինքնին ականեւ է, որ գրաբարեան ձեւերը աւելի մօտ են ներկայ գրականին, քան բարբառայինները: Սակայն արցախցի մանուկների համար բարբառի եւ գրական արեւելահայերէնի միջեւ ահռելի տարբերութիւնն արգելք չէ՝ գրական մայրենին ուսանելու: Էլ չենք խօսում խորհրդային տարիների մասին, երբ ուսուցիչներն կատարելապէս անգիտակ մանուկը քաղքենի ծնողների կողմից նետուած էր ուսական դպրոցի այլասերող գիրկը: Մէկ-երկու տարի անց այդ երեխան արդէն ուսուցիչն էր խօսում եւ գրում՝ հարհամարհում մայրենիի: Շարունակել էն կամենում:

Գրաբարի վերականգնմամբ մենք կարող էինք պահպանել առանձին քաղաքակրթութիւն եւ Աշխարհ լինելու սակաւատուր շնորհը, բայց հետեւեցինք. առաջադէմ եւրոպական մոդելին»: Անհեթեթ էր անգամ համեմատութիւնը - Ֆրանսացու, գերմանացու, իտալացու կամ լեհի համար լատիներէնը սրբազան եւ քաղաքակրթակերտ, բայց ոչ երբեք ազգային լեզուն էր: Իրենց պատմութեան մէջ առաջին անգամ որպէս ազգային պետութիւն կայանալով՝ նրանք ստիպուած էին ընթանալ իրենց ազգային լեզուներին քաղաքացիութիւն տալու ճանապարհով: Գրաբարը մեզ համար օտար լեզու չէր, բայց հաղածուեց եւ շնչուեց գերագոյն յիստորիկութեամբ այն կոյր մարդկային ձեւամբ, ովքեր ունակ չեղան արտաքին ազդեցութիւնների շղարշի հետեւում գնահատել, սիրել եւ յարգել սեփական մշակոյթն ու սրբութիւնները: Այսօրուայ ապագային եւ սպառողապաշտ աշխարհահայեացքը զգալի չափով Հայոց դասական մշակոյթի եւ վերջինիս հիմքում ընկած գրաբար ոսկեղնիկ լեզուի մատնութեան եւ մոռացութեան արդիւնքն է:

Ո՞րն է, ուրեմն, գրաբարի գործառոյթը:

- Գրաբարը Հայոց աշխարհի եւ քաղաքակրթութեան դասական սրբազան լեզուն է, որն օժտուած է հարամնայ արտաժամանակեայ խորհրդանշանական ներգործութեամբ:

- Գրաբարը Հայոց քաղաքակրթութեան ամբողջականութեան ստեղծարար առանցքն է եւ Հայոց աշխարհի քաղաքակրթակերտ ներուժի բիւրեղացումը:

Անուշի բանաստեղծական վսեմ կերպարով այս պոէմը թումանեանի գեղա-գիտութեան բարձրագոյն արտայայտութիւնն է:

Իսկ Լարքը, առաջնորդութեամբ հիմնադիր-անօրէն Վաչէ Պարսումեանի շարունակում է մնալ արդի գոյութեան խոշորագոյն կոթողներից մէկը, որը ուսումով հրահրուած աղբիւրն է անդադրում վերելքի, մարմնացումն է կամքի, սիրոյ եւ աշխատանքի, ջերմոց է, որ կայծ ու շող է տալիս հայ մշակոյթի փարոսին:

www.massisweekly.com
Updated every Friday

ՅՈՒՇԱՏՕՆ

Նուիրուած

Հայ Ազգի

Քսան Հնչակեան Անմահներու

նահատակութեան 100-րդ Տարելիցին

Կազմակերպութեամբ՝

Ս.Դ.Հ.Կ. Արեւմտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմինի

ԲԱՆԱԽՕՍ

Պատմաբան՝ Սարգիս Հացպանեան

խօսք կ'առնէ

Ս.Դ.Հ.Կ.ի Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ՝

Յակոբ Տիգրանեան

Գեղարուեստական ճոխ Յայտագիր

Տեղի կ'ունենայ

Կիրակի Յունիս 14, 2015

Կ.Ե. Ժամը 5:30-ին

Կլէնտէյլի Ալէքս Թատերասրահէն ներս

216 N. Brand Blvd. Glendale, CA 91203

Մուտքը Ազատ

Զեր տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել

(818) 391.7938